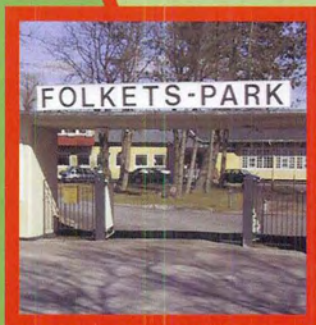

HASSLARP BEVARANDEPROGRAM

Redaktör: Karin Gustavsson, Kulturmagasinet, Kulturförvaltningen
Text: Daniel Melchert, GOD BOSTAD Kulturmiljökonsult
Foto: Daniel Melchert, GOD BOSTAD Kulturmiljökonsult om ej annat anges
Äldre foton om ej annat anges: Helsingborgs museer/Kulturmagasinet
Kartor: Cristina Andersson, Stadsbyggnadsförvaltningen
Övriga kartor och flygfoton: Stadsbyggnadsförvaltningen
Layout: Siv Hellmark, Stadsbyggnadsförvaltningen
Tryck: Exakta i Hässleholm AB, 2008
© Helsingborgs stad, Bevarandeplanskommittén, 2007
ISBN 978-91-975719-1-3

Framsidas omslagsbilder:
Sockerbruksbyggnader omkring år 1900
Entrén till Folkets Park från 1939
Hasslarp 3:11, Väst kustvägen 40

Baksidas omslagsbild:
Sockerbruksbyggnader omkring år 1900

Bevarandeprogram för **HASSLARP**

Antaget i kommunfullmäktige
den 25 oktober 2006

Helsingborgs stad
Bevarandeplanskommittén

Innehåll

Förord	3	
Inledning	5	
Syfte	5	
Kulturhistorisk klassificering	6	
Bevarandeprogram, lagstiftning och bygglovshantering	7	
Hasslarps historia		
Från fälad till by	9	
Skåne-Hallands Järnväg/Västkustbanan	9	
Västkustvägen	10	
Sockerbruket	12	
Stadsplaner	13	
Brukssamhället	14	
Särskilda byggnader i Hasslarp		
Sockerbruket	17	
Brukets tjänstebostäder	18	
Hasslarps skolor	20	
Folkets hus & park	21	
Bebyggelse i Hasslarp		23
Lyckåkers by: bebyggelse äldre än 1895	23	
Bruks- och stationssamhället: stadsmässiga ambitioner, 1895-1930..	27	
Folkhemmet: egnahemsbyggande, 1930-1955	34	
Rekordåren: villor och radhus, 1955-1975	38	
Pendlarorten: katalogvillor och flerbostadshus, 1975-2005	44	
Litteratur	46	
Förteckning över alla klassificerade fastigheter	46	
Kartbilagor		

Förord

Sedan 1979 har bevarandeplanskommittén i Helsingborgs stad uppgiften att ta fram bevarandeprogram. Programmen skall vara underlag för samhällsplanering, sprida kunskap bland boende, fastighetsägare och andra intresserade om Helsingborgs bebyggelsemiljöer, samt stimulera till ett gott förvaltande av byggnader och miljöer i staden.

Föreliggande bevarandeprogram över Hasslarp har ett antal föregångare: Bevarandeprogram för Helsingborgs stadskärna (fastställt av kommunfullmäktige 1985), Råå (1991), Västra Tågaborg (1995), Olympia – Slottshöjden (1997), Drottninggatan – Pålsjö (1998), Wilson Park (1999), Ramlösa (2000), det utökade och reviderade programmet för stadskärnan (2002), Mörrarp (2004) samt Kattarp (2006). Dessutom finns ett kulturminnesvårdsprogram för hela kommunen, antaget 1991.

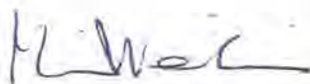
Arbetet med bevarandeprogrammet för Hasslarp inleddes våren 2005 under ledning av bevarandeplanskommittén. Kommittén har fem ledamöter. Ordföranden utses av kommunstyrelsen, två ledamöter utses av byggnadsnämnden och två av kulturnämnden.

För inventering, fotografering och manuskript har byggnadsantikvarie Daniel Melchert från GOD BOSTAD Kulturmiljökonsult svarat. I arbetet har även byggnadsantikvarie Jesper Carlsson och stadsantikvarie Karin Gustavsson deltagit, tillsammans med övriga tjänstemän knutna till kommittén – stadsarkitekt Konrad Ek, planchef Kerstin Nilermark och biträdande planchef Caroline Dahl samt exploateringschef Karin Sterte.

Helsingborg i oktober 2006

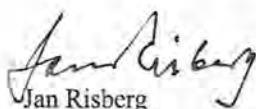
Bengt Larsen
Bevarandeplanskommitténs ordförande

Marie Weibull Kornias

Anne Malmgren

Jan Risberg

Josefin Forsberg

Hasslarp från ovan år 1939

Hasslarp från ovan år 2004

Inledning

Hasslarp ligger 12 kilometer nordost om Helsingborgs centrum. Hasslarp ligger i ett flackt odlingslandskap cirka tio meter över havet och gränsar i öster och norr till Ängelholms kommun. Denna gräns var fram till 1997 även gräns mellan Malmöhus län och Kristianstads län. Den slingrande Hasslarpsån – ett biflöde till Vege å – utgör kommungräns. Det omgivande landskapet präglas av åkerbruk.

Hasslarp hör till de orter som uppstod i samband med järnvägarnas framdragande och industrialiseringen i slutet av 1800-talet. År 1885 öppnade järnvägen mellan Åstorp och Höganäs och en station anlades i Lyckåker, som byn hette fram till 1898 då namnet ändrades till Hasslarp. Intill järnvägen anlades ett sockerbruk 1896, vilket var startskottet för en mycket snabb utveckling av Hasslarp. På kort tid växte ett stadsliknande samhälle upp norr om sockerbruket. Med en så dominerande industri som sockerbruket blev Hasslarp en typisk bruksort.

I dag bor det ca 450 personer i Hasslarp. De flesta pendlar till andra orter för att arbeta. Orten domineras av sockerbrukets monumentala byggnader, som är väl synliga från många håll. Sockerbruket är nedlagt sedan 1992 och används delvis som lagerlokal. Hasslarp genomkorsas av järnvägen i öst-västlig riktning och Västkustvägen i nord-sydlig riktning. Merparten bostadsbebyggelse finns norr om järnvägen och öster om Västkustvägen, men en del gathus, verksamhetslokaler och egnahem är belägna väster om och längs Västkustvägen. Bostadsbebyggelsen domineras av egnahem och villor från perioden 1930-tal till 1970-tal. En del äldre bebyggelse finns, medan endast ett fåtal hus byggts efter 1975.

Hasslarps läge i inlandet nordost om Helsingborg.

Hasslarp sett från Kattarpsvägen. Brukets höga byggnader och skorsten syns på långt håll.

Syfte

Kulturmiljön i Hasslarp visar hur samhället under drygt 100 år ändrat karaktär från brukssamhälle till pendlarort. Särskilt bruksepoken har satt sin prägel på orten och dess planläggning. Villabebyggelse från efterkrigstiden dominerar, men även äldre bebyggelsemiljöer som gathus och tjänstebostäder finns representerade. Bevarandepianskommitténs arbete syftar till att lyfta fram och tydliggöra värdena i denna levande kulturmiljö.

Detta bevarandeprogram ska vara ett hjälpmedel i kommunens ärendehantering. Det skall underlätta bedömningen av bygglovsärenden och andra åtgärder som berör bebyggelsemiljön. Bevarandeprogrammet skall förtydliga de kulturhistoriska och arkitektoniska värdena, så att dessa uppmärksammas vid stadsplanering

och bygglovshantering. Ett annat syfte med bevarandeprogrammet är att sprida kunskap om de kulturhistoriska värdena bland husägare och boende i Hasslarp samt att öka intresset för miljön.

Arbetet skall ge en historiskt och kulturell förankring som gör vår närmiljö och omgivning gripbar och förståelig av alla. En levande och välkänd kulturmiljö stärker medborgarnas identifiering med den egna orten och engagemang i denna, vilket är en av grundförutsättningarna för ett demokratiskt samhälle.

Hasslarp har en sårbarhet som kännetecknar många småorter. Om några byggnader rivs eller förstörs går en fundamental del av Hasslarps historia förlorad – som

den delvis redan gjort i och med rivningen av stationshuset och brukets olika tjänstebostäder under 1980-talet.

I ett samhälle som Hasslarp har bevarandet av befintlig bebyggelse en dubbel funktion att fylla. Dels bevaras en latent kulturhistoria i byggnaderna. Dels påvisar byggnaderna en möjlig användning, en vitalitet som samhället och invånarna en gång tog tillvara, men som nu delvis står outnyttjad.

Centrala Hasslarp enligt äldre foto.

Kulturhistorisk klassificering

Byggnaderna i Hasslarp har klassificerats i tre grupper: "Särskilt värdefull bebyggelse enligt PBL 3:12§", "Bebyggelse av kompletterande värde enligt PBL 3:10§", samt Övrig bebyggelse. Denna klassificering motsvaras på kartan längst bak i denna rapport av färgerna rött, gult och vitt (ommarkerat). Klassificeringen har gjorts i relation till övriga byggnader inom Hasslarp och med hänsyn till ortens historia.

Särskilt värdefull bebyggelse enligt PBL 3:12§

Byggnader som anses särskilt värdefulla ur historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller arkitektonisk synpunkt. I Hasslarp gäller detta främst bebyggelse med kopplingar till sockerbruket och som är i gott skick, utan sådana ändringar som minskat det kulturhistoriska värdet. Byggnader som är direkt uppförda av sockerbruket bedöms som särskilt värdefulla.

Bebyggelse av kompletterande värde enligt PBL 3:10§

Alldaglig bebyggelse som är föredömligt väl förvaltd och där eventuella till- och ombyggnader är anpassade till byggnadens karaktärsdrag så att dessa inte har försvunnit eller förminskats. Klassificeringen omfattar även bebyggelse med förvanskade karaktärsdrag, men som genom sin ålder och anknytning till ortens historia ändå anses ha ett stort kulturhistoriskt värde.

Kulturhistoriskt värde

Klassificeringen grundar sig på ett komplex av värden som kan delas in i tre grupper: dokumentvärden, upplevelsevärden och övergripande/förstärkande värden.

Till dokumentvärdena räknas byggnadshistoriska, teknikhistoriska, samhällshistoriska, personhistoriska

värden med mera. Dessa värden är absoluta, objektiva och kan lätt jämföras med motsvarande värden i byggnader från andra områden eller regioner. Ålder är här ett värde, men inte i sig själv utan i relation till andra värden och upplysningar om byggnadernas historia. Värdena kan berätta om tekniska innovationer i konstruktionen, planlösningar, byggnadsdetaljer, på vilket sätt byggnaderna har använts, vilka samhällsfunktioner som bedrivits i byggnaderna, hur man levtt och umgått, betydelsefulla personers födelsehem etcetera. Samtliga dokumentvärden belyser på olika sätt olika sidor av den historiska utvecklingen i ett område.

Till dokumentvärdena kan läggas upplevelsevärden. Upplevelsevärden kan vara självständiga men också verka förstärkande på övriga värden, ofta är de oberoende av ålder. En byggnads arkitektoniska värde är ett sådant, bedömt såväl efter estetiska kriterier som efter de förutsättningar som gives utformningen. Bland upplevelsevärdena räknas också patina, symbol- och identitetsvärden liksom traditionsvärden. Värdet är viktigt som ett rent kvalitetsvärde, för skönhetsupplevelsen och som förbild för nybyggnation. Ett annat värde är kontinuitetsvärdet, som kan finnas i en annars betydelselös byggnad om den genom sin närvaro beskriver en kontinuitet.

Övergripande dessa båda värdekategorier finns begrepp som verkar förstärkande på de övriga. Äkthet, autenticitet är ett sådant värde, grundat dels på graden av ursprunglighet, helhetskaraktär, dels på en bedömning av äkthet. Kvalitetsvärden avseende såväl konstruktion, byggnadsmaterial, arkitektur med mera är en viktig övergripande aspekt på samma sätt som graden av sällsynthet eller representativitet. Sällsynthet har länge setts som förstärkande värde vid en bedömning, vilket även representativitet numera anses vara. Det som är karaktäristiskt för en tid kan vara utan betydelse för dem som

lever i dess samtid men av ett annat och större värde för kommande generationer.

Klassificeringen grundar sig på en sammanvägning av dessa värden och därefter har en gradering i tre steg gjorts: "Särskilt värdefull bebyggelse PBL 3:12§", "Bebyggelse av kompletterande värde enligt PBL 3:10§", samt "Övrig bebyggelse". Byggnader i sistnämnda kategori saknar inte kulturhistoriskt intresse. Ofta har de hamnat utanför klassificeringen på grund av förvanskande om- och tillbyggnader, men under dessa finns ofta många kvaliteter. Vid framtida ändringar bör strävan vara att återskapa och förstärka de kulturhistoriska värdena. Även nyare bebyggelse som tillhör denna grupp

kan i framtiden komma att omvärderas då grunden för värderingarna hela tiden ändras.

I detta bevarandeprogram har inte gjorts någon inventering av grönytor och växtlighet. För tomter gäller PBL 3:17§. Sockerbruksparken och folkparken betraktas i detta sammanhang som särskilt värdefulla miljöer och omfattas av PBL 3:18§. Miljöbalken inrymmer ett allmänt biotopskydd (7 kap 11§) som främst är inriktat på att skydda olika livsmiljöer för hotade djur- och växtarter. Biotopskyddet gäller dock även för andra skyddsvärda miljöer som har ett kulturhistoriskt värde, som alléer, källor, odlingsrösen, pilevallar, våtmarker, stenmurar och åkerholmar.

Bevarandeprogram, lagstiftning och bygglovshantering

Kulturarvet och kulturmiljön är en del av välfärden i det samhälle vi lever i. Det är en gemensam tillgång som delas av alla. Alla har en skyldighet att förvalta detta arv och denna tillgång på bästa möjliga sätt. Lagen om kulturminnen (KML) inleds med en så kallad portalparagraf: "Det är en nationell angelägenhet att skydda och vårda vår kulturmiljö. Ansvaret för detta delas av alla. Såväl enskilda som myndigheter skall visa hänsyn och aktsamhet mot kulturmiljön."

Kulturminneslagen ger möjlighet till att skydda byggnader som byggnadsminnen. Länsstyrelsen fattar beslut enligt KML om vilka byggnader som skall skyddas som byggnadsminnen, den starkaste form av skydd en byggnad kan få. För att en byggnad eller miljö skall förklaras som byggnadsminne skall den anses vara synnerligen märklig eller ha ett nationellt intresse. Ingenting får ändras, rivas eller tillföras ett byggnadsminne utan tillstånd från länsstyrelsen, och fastighetsägaren har skyldighet att underhålla byggnaderna så att det kulturhistoriska värdet inte förminskas. KML reglerar också skyddet av kyrkobyggnader och kyrkogårdsmark som anlagts före 1940. Även fornlämningar skyddas av KML och får inte tas bort utan länsstyrelsens tillstånd. I Hasslarp finns inga byggnader som omfattas av KML.

Plan- och Bygglagen (PBL) är ett kommunalt redskap som reglerar hur städer, tätorter och landsbygd skall planeras och bebyggas på ett sätt som tillgodoser såväl det allmännas som den enskildes intressen. PBL innehåller också möjligheter att säkerställa kulturhistoriskt värdefulla miljöer. Det tredje kapitlet som innehåller krav och regler på byggnader inleds med att byggnader "skall placeras och utformas på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stads- eller landskapsbilden och natur- och kulturvärdena på platsen". (PBL 3:1§)

Den paragraf som ligger till grund för den "högsta" klassificeringen i bevarandeprogrammet är den tolfte paragrafen i tredje kapitlet (PBL 3:12§): "Byggnader, som är särskilt värdefulla från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt eller som ingår i ett bebyggelseområde av denna karaktär, får inte förvanskas."

På kartan har sådana särskilt värdefulla byggnader markerats röda. Bebyggelsen i Hasslarp har vidare kategoriserats i en grupp kallad "byggnader av kompletterande värde för miljön enligt PBL 3:10§", samt övrig bebyggelse. Även för sådana byggnader kan PBL 3:12§ vara tillämplig, antingen genom sina egna kvaliteter eller som ingående i "bebyggelseområde av denna karaktär".

Den så kallade varsamhetsparagrafen, PBL 3:10§, lyder: "Ändringar av en byggnad skall utföras varsamt så att byggnadens karaktärsdrag beaktas och dess byggnadstekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden tas till vara." Detta gäller alltså alla byggnader, inte bara de som på kartan i bevarandeprogrammet markerats gula, även om en klassificering ger extra tyngd åt kraven på varsamhet.

Vid bygglovsprövning bedöms huruvida den önskade byggnadsåtgärden överensstämmer med detaljplanebestämmelser och med PBL:s generella regler, bland annat med hänsyn till trafik, stads- eller landskapsbild och förhållanden på granntomter och i omgivningen.

Förutom bygglov krävs vanligen också en bygganmälan, varvid byggherren har att redovisa hur man uppfyller tekniska egenskapskrav etcetera, i vissa fall även hur man uppfyller kraven på varsamhet och skydd mot förvanskning. Det åligger den enskilde byggherren att följa

lagreglerna enligt PBL 3:1§ och 3:10§ i rimlig utsträckning även i de fall då ingen byggnmälan krävs.

Bevarandeprogrammets klassificeringar utgör ett underlag för att hävda kulturhistoriska värden med stöd av PBL. Vid detaljplaneläggning eller upprättande av områdesbestämmelser kan juridiskt bindande skydds- och varsamhetsbestämmelser meddelas. Skyddsbestämmelser, vanligtvis betecknade med q, brukar förenas med rivningsförbud. I vissa fall tillämpas även Q (kulturresevat), till exempel i samband med byggnadsminnen, där bevarandebestämelsen är det centrala och byggnadens användning är underordnad detta intresse. I planbestämmelserna kan dessutom ges konkreta utformningskrav i fråga om material och utförande, liksom att bygglovsplikten kan utökas. Exempelvis kan underhållsåtgärder, trädfällning med mera göras lovpliktiga där detta anses befogat. Innan nya detaljplaner eller områdesbestämmelser antas, måste berörda fastighetsägare få möjlighet att yttra sig, till exempel angående de praktiska och ekonomiska konsekvenserna av de föreslagna skydds- och varsamhetsbestämmelserna.

Bevarandeprogrammets klassificering gör att man vid bygglovsprövning tar stor hänsyn till det kulturhistoriska värdet och det är dessa kriterier som styr vilka

förändringar som kan godtas. Klassificeringen innebär inte automatiskt någon utökad bygglovsplikt. Däremot kan bedömningsgrunden förändras angående vilka yttre åtgärder som väsentligt ändrar byggnadens karaktär och därigenom kan anses bygglovspliktigt, till exempel vid ommålning, fönsterbyte eller ändring av skorsten och andra byggnadsdetaljer. Vad som anses ändra byggnadens karaktär och således är bygglovspliktiga avgörs från fall till fall. Säkra är att kontakta stadsbyggnadskontoret för vägledning innan man planerar för mycket. Både stadsbyggnadskontoret och Helsingborgs museer kan ge värdefulla råd inför underhåll, ombyggnader och liknande.

För eventuella extrakostnader finns mindre bidrag att söka från både Helsingborgs stad och Länsstyrelsen i Skåne län. Ordinärt underhåll är inte bidragsberättigat, bidraget ges istället som ett stöd och uppmuntran för speciella kulturhistoriska insatser av större mått men ibland även för merkostnader vid extraordinärt underhåll. Underhåll är en investering som speciellt i kulturhistorisk bebyggelse ger ett långsiktigt mervärde. Hässlar har definierats som ett kulturhistoriskt värdefullt område i det kommunala kulturminnesvårdsprogrammet och i länsstyrelsens regionala kulturmiljöprogram.

Hasslarps historia

Från fälad till by

Där Hasslarp ligger i dag var det före järnvägens och sockerbrukets tillkomst fäladsmarker till Kattarps kyrkby. Skånska rekognosceringskartan visar hur det såg ut just före enskiftet: åker, fäladsmark och i söder, ungefär där sockerbruket ligger, en fuktig ”mad”. Inte en enda byggnad finns utritad. Det enda man egentligen känner igen är den slingrande Hasslarpsån och vägnätet med den gamla riksvägen i nord-sydlig riktning och från denna den mindre vägen mot Kattarp. Det är efter dessa vägar den äldsta bebyggelsen finns och de båda vägarna utgör stommen i ortens uppbyggnad.

Skånska rekognosceringskartan upprättades mellan åren 1811 och 1820. Bebyggelse saknades då helt på den plats där Lyckåker / Hasslarp kom att växa fram. Landskapet dominerades av vattenrika fäladsmarker.

Kattarp enskiftades 1826 och av de 13 gårdarna var det fyra som fick sina ägor helt eller delvis inom det som senare skulle bli Lyckåker, som sedan blev Hasskarp. De fyra gårdarna var Kattarp nr 1, nr 2, nr 3 och nr 4, men det var endast gård nr 2 som tvingades flytta ut sina byggnader. År 1840 hade Lyckåker vuxit och på platsen fanns vid denna tidpunkt gård nr 2 och ytterligare tre mindre gårdar, ett gathus, fyra torp och en smedja. 15 år senare anlades en holländarekvarn på platsen. Husen låg huvudsakligen utefter riksvägen.

Lyckåker växte sakta fram till 1885 då järnvägen mellan Åstorp och Högåns öppnade och en mindre station anlades på platsen. Samtidigt startade både timmerhandel och lanthandel vid järnvägen. Tillkomsten av järnvägsstationen medförde genast en befolkningsökning med nya hus som följd. Befolkningen uppgick till knappt 100 personer vid denna tid.

Skånska rekognosceringskartan upprättades mellan åren 1811 och 1820. Bebyggelse saknades då helt på den plats där Lyckåker/Hasslarp kom att växa fram. Landskapet dominerades av vattenrika fäladsmarker.

Skåne-Hallands Järnväg/Västkustbanan

Skåne-Hallands Järnväg (SHJ) öppnade för allmän trafik 1885. Den var en av många privatbanor i Skåne, men en av de första att nå utanför landskapets gränser. Banan gick mellan Helsingborg och Halmstad, med en förgreningsskärning Åstorp-Högåns. Knutpunkt mellan SHJ:s två banor blev Kattarp, som fick en förhållandevis stor station. I Lyckåker byggdes endast en liten hållplatsbyggnad. Båda bansträckningarna inlöstes av Statens Järnvägar (SJ) 1896 för att ingå i Västkustbanan mellan Malmö och Göteborg.

1896 anlades ett sockerbruk i Lyckåker. Bolagsstyrelsen på bruket var missnöjd med Lyckåkers oansenliga lilla hållplatsbyggnad, som dessutom låg utanför det området över vilket man låtit upprätta en stadsplan. En av styrelsemedlemmarna, som också var riksdagsman, tycks ha utnyttjat sin ställning till att påverka SJ och ett nytt, stort stationshus i två våningar byggdes 1898, samtidigt som namnet ändrades från Lyckåker till Hasslarp. Arkitekt till det nya stationshuset, och till banvaktsstugan som

Hasslarps Järnvägsstation i början av 1900-talet.
Källa: Privat samling.

kort därefter byggdes intill stationen, var troligen SJ:s chefsarkitekt, Folke Zettervall. Därmed hade Hasslarp det pampigaste stationshuset av alla småstationer längs banan. Den äldre hållplatsbyggnaden degraderades till tjänstebostad innan den revs 1953.

I Hasslarp hade man 1922 dagligen fem tågturer till Åstorp och fem turer till Helsingborg eller Höganäs via Kattarp att välja mellan. 1950 hade trafiken utökats till

tolv turer per dag i vardera riktningen. Bara 17 år senare var trafiken inskränkt till två rälsbussturer i vardera riktningen per dag. Privatbilismen hade slagit igenom fullständigt och små, olönsamma banor lades ner i rask takt. Persontrafiken på banan Höganäs-Åstorp upphörde den 1 januari 1972, medan godstrafiken till Höganäs fortgick fram till början av 1990-talet. Stationshuset i Hasslarp med godsmagasin och alla övriga ekonomibyggnader revs 1984.

Västkustvägen

Den nuvarande Västkustvägen är en del av den gamla riksvägen från Helsingborg norrut. Vägen finns med på Gustaf Buhrmans Skånekarta från 1684. Detta var den stora transportleden från Skåne till Göteborg före järnvägarnas ankomst. När gården Kattarp nr 2 vid enskiftet flyttade ut till det som skulle bli Hasslarp hamnade den intill Riksvägen och längs denna uppstod under 1800-talet en gles bybebyggelse bestående av torp och gathus. I södra delen av Hasslarp, innan man når tätbebyggelsen, finns en del av denna väganknutna bebyggelse kvar. Det är en heterogen samling småhus med inslag av både agrar småfolksbebyggelse och egna hem för sockerbruksarbetare.

En verklig glansperiod för Västkustvägen genom Hasslarp inleddes med den ökade bilismen på 1930-talet. Flera lanthandlar började sälja bensin från pumpar utanför

Begynnande bilism längs Västkustvägen.

Hasslarp kring 1910. Häradsekonomiska kartan. Västkustvägen sträcker sig i nord-sydlig riktning och det är längs denna som den mesta bebyggelsen finns.

affären och 1947 uppfördes en stor och modern bil- och traktorverkstad i det utmärkta läget vid korsningen Västkustvägen-Kattarpsvägen. 1960-61 tillkom dessutom två renodlade bensinstationer: Nynäs och Gulf. Nynässtationen hade till och med tvätthall. Västkustvägen beskrivs 1958 som "den numera ofantligt trafikerade riksväg nr 3". Självklart var det ett bra läge för bensinstationer och bilservice.

Före detta bensinmack invid Västkustvägen.

Johanssons bilverkstad och Gulfmack vid Västkustvägen (Hasslarp 4:38).

Metropolbiografen vid Västkustvägen (Hasslarp 3:25).

Även i övrigt var det mesta av handeln förlagd till Västkustvägen, där genomströmningen av potentiella kunder var som störst. Dessutom hindrade sockerbrukets markinnehav etableringen av näringslivet i anslutning till järnvägsstationen, vilket annars var det vanligaste. Marken där var reserverad för bostäder till brukets arbetare. Längs Västkustvägen fanns privat mark och här bildades samhällets kommersiella centrum. Under några hektiska årtionden i början av 1900-talet tillkom merparten av affärs-/verksamhetsrörelserna: lanthandlar,

timmerhandel, kafé, biograf, smedja, bryggeri, bageri, tunnbinderi med mera.

I slutet av 1960-talet drogs den helt nya E6:an någon kilometer öster om Hasslarp och mycket av genomfartstrafiken försvann på gott och ont. Samtidigt hade person-tågstrafiken inskränkts till ett minimum, för att några år senare upphöra helt, och mycket av den livliga, stadslika miljön vid Västkustvägen påbörjade en sakta men säker nedgång av underlaget för handel och service.

Äldre flygfoto med Västkustvägen och järnvägen i centrum. En urban bebyggelse med tornförsedda byggnader har uppförts i samhällets centrum.

Sockerbruket

"Nu gungar icke sädesböljan, landet är icke gult utan obehagligt koppargrönt, fabriken med sina fängelselika byggnader och sin ohyggliga skorsten skymmer allt, tager blicken åt sig, pekar över herrgårdens tinnar och kyrkans torn... Ett fabrikslandskap, där den doftande klövern icke kan överdofta sockerfabrikens stank av vätesvala och svavelammonium." (August Strindberg i *Sveriges Natur*, 1901)

Nordvästra Skånes Sockerfabriks AB beslutade sig för att bygga ett sockerbruk i Nordvästskåne 1895. I Skåne fanns redan flera sockerbruk, bland annat i Helsingborg och Ängelholm, men man bedömde tydligen att det fanns plats för fler. Sockerbruket planerades som ett andelsföretag – det första inom svensk sockerindustri – med betodlarna själva som ägare. Dessa skulle därigenom garanteras ett bra pris för råvaran. Samtidigt kunde andelarna delvis betalas genom de egna leveranserna.

I det första planeringsskedet skulle bruket lokaliseras till Ormastorp. Prisfall på socker medförde att beslutet om byggstart på platsen sköts upp. När byggnadsfrågan åter aktualiserades, visade det sig att sockerbolaget i Helsingborg hade förvärvat en tomt som var avsedd för stickspåret till fabriken. Projektet Ormastorp föll och det blev istället Lyckåker. Namnet ansågs vara ett gott omen och särskilt passande för en fabrik som skulle tjäna betodlarnas intressen och inte storkapitalets. Själva byn hade ingen betydelse för brukets lokalisering. Hasslarp valdes då kommunikationerna var goda, Hasslarpsån kunde nyttjas för bearbetningsprocessen och den omgivande trakten lämpade sig för sockerbetsodling. Dessa tre faktorer var avgörande för de svenska sockerbrukens lokalisering.

Bolaget köpte ett större markområde invid järnvägen. Området bestod av flera fastigheter och byggnader,

bland annat gården Kattarp nr 2 "Gamlegård" som flyttats till platsen i samband med enskiftet 1826. Det var en fyrkantig gård med mangårdsbyggnad och tre ekonomibyggnader i korsvirke med halmtak. Gamlegården införlivades med brukets parkområde och revs på 1930-talet.

Företaget var planerat som råsockerbruk men svårigheter att hitta eventuella uppköpare av råsockret medförde att man beslöt uppföra en kombinerad anläggning med raffinaderi. I oktober 1895 påbörjades byggnadsarbetet. För grundläggningen svarade byggmästare E. Mårtensson i Malmö och för uppförandet av fabriksanläggningen kontrakterades byggmästarna Åström & Nilsson i Halmstad. Den 20 februari 1896 lades den första stenen till fabriken.

Betbruket var dimensionerat för en avverkning av 600 ton betor per dygn, men snart uppstod störningar. Produktionen kunde inte följa de uppgjorda planerna, att fabriken raffinadavdelning direkt skulle ta emot och raffinera den halvflytande sockerkristallmassa som råfabriksavdelningen framställde. Raffinaderiet hade för liten kapacitet och kunde endast ta emot hälften av den inkommande mängden. Man försökte då magasinera sockerkristallmassan och fyllde alla tillgängliga utrymmen för att senare kunna pumpa tillbaka den för raffinering. Massan kom i jäsning, svällde och rann ut över hela fabriksområdet. Även lagringen av betorna misshandlades och situationen blev ohållbar. Knappt ett år efter starten stod företaget inför likvidation.

Företaget rekonstruerades med nya ägare och fick namnet Sockerfabriks AB Union. Vid namngivningen av det nya bolaget hade man nogsamt undvikit den förhatliga ortsangivelsen Lyckåker (som Hasslarp ännu hette), i folkmun Olycksåker. Namnet fanns dock kvar som järnvägsadress och den nya styrelsen arbetade hårt på

Sockerbruksbyggnader omkring år 1900.

Sockerbruket med turbin- och pannhus, till höger sockersilo år 2005.

att ändra namnet. Gång efter annan väjde man till SJ om ett nytt stationsnamn, själv föreslog styrelsen Wege. Den 2 april 1898 gav Kungl. Maj:t sitt godkännande till namnet Hasslarp med kravet att de kostnader staten fick i samband med namnändringen skulle Union stå för. SJ krävde ett vederlag på 20 000 kronor, utgörande ersättning för de kostnader som nya trycksaker med anledning av namnbytet drog med sig. Därmed var Lyckåker uttraderat från kartan.

Sockerindustrin tillhörde kring sekelskiftet 1900 de sju största industrigrenarna i Sverige. Vid denna tid fanns sammanlagt tio raffinaderier, ett strösockerbruk, 20 råsockerbruk och några saftstationer i Sverige. Det

uppstod en överproduktion av socker och inför den hårdnande konkurrensen fusionerades år 1907 sockerbruken i Skåne till Svenska Sockerfabriksaktiebolaget, SSA. En rationalisering av sockerindustrin följde och flera raffinaderier avvecklades. 1936 köptes sista konkurrenten upp av SSA och det uppstod tillverkningsmonopol på sockerprodukter i Sverige.

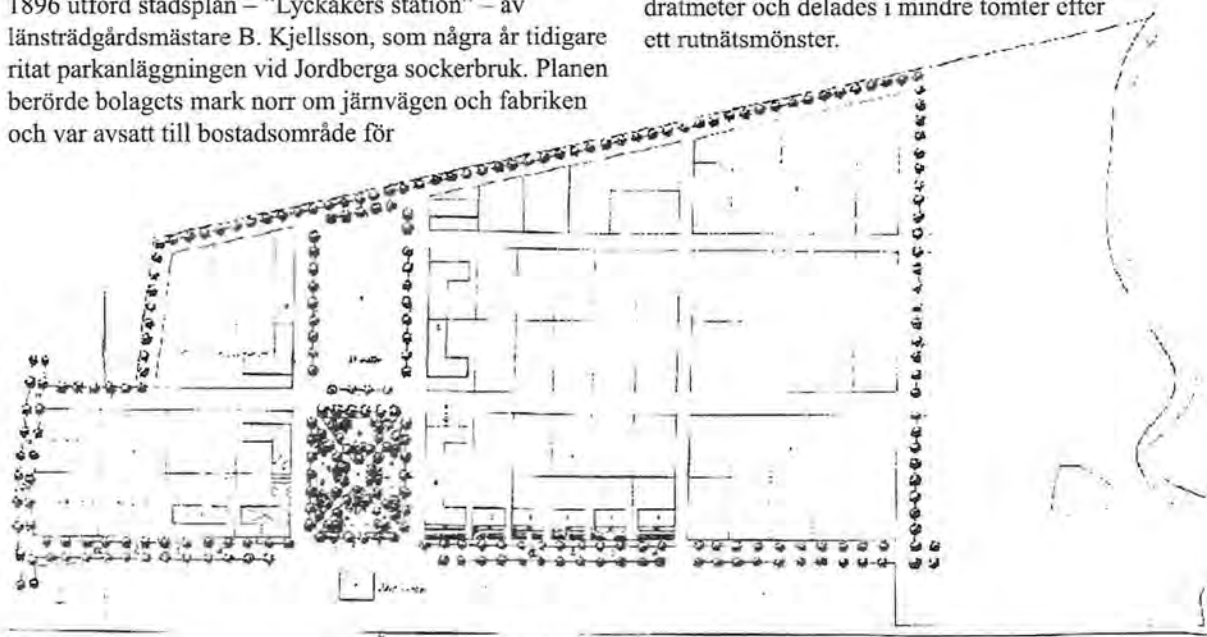
Bruket byggdes som kombinerad anläggning med råsockerbruk och raffinaderi, men raffineringen lades ner redan 1913 som en följd av rationaliseringarna inom det nya Sockerbolaget. Nedläggningen av sockerbruken i Helsingborg, 1948, och Ängelholm, 1954, medförde en förstärkning och utökning av verksamheten i Hasslarp, som till stor del övertog betodlingsområdena från dessa. På 1950-talet effektiviserades driften ytterligare och alla råsockerbruk utom två omvandlades till strösockerbruk. För att anpassa bruket till de nya kraven påbörjade 1955 stora ombyggnadsarbeten.

Kring 1990 stod det klart att det i Sverige bara fanns plats för tre sockerbruk. Det producerades mer socker än vad som konsumerades och genom ett avtal med EG hade Sverige skrivit på en överenskommelse att inte exportera socker. Överskottslaget av socker ökade. Striden stod mellan Hasslarp och Roma på Gotland. I Hasslarp var det svårt att bygga ut bruket, och för att klara sig behövde man bli större. Vid årsskiftet 1992-93 införlivades SSA med danska Danisco Sugar och därmed upphörde driften vid Hasslarp. Bruket i Roma lades ner några år senare.

Stadsplaner

Lyckåkers sockerbruk kompletterades med en i mars 1896 utförd stadsplan – "Lyckåkers station" – av länsträdgårdsmästare B. Kjellsson, som några år tidigare ritat parkanläggningen vid Jordberga sockerbruk. Planen berörde bolagets mark norr om järnvägen och fabriken och var avsatt till bostadsområde för

brukets arbetare. Området omfattade cirka 60 000 kvadratmeter och delades i mindre tomter efter ett rutnätsmönster.

LYCKÅKERS STATION. Länsträdgårdsmästare B. Kjellssons förslag till stadsplan, upprättad på uppdrag av sockerbruket. Källa: "Sockerets Katedraler", SSA.

En dominerande axel i nord-sydlig riktning genomskär området. I dess södra ände avslutades axeln med en ny järnvägsstation. Parallellt med järnvägen löpte tre tvärgator av vilka den sydligaste längs järnvägen utgjorde en allé. Framför stationen lämnades i södra delen ett obebyggt kvarter avsett som parkanläggning, medan dess förlängning i norra delen var avsett som torg.

Stationsbyggnaden utgjorde områdets monumentalbyggnad. I norr avgränsades bolagets fastighetsgräns av nuvarande Kampanjegatan. Områdets yttre gränser samt den obebyggda axeln betonades genom trädplanteringar. Stadsplanen bygger till stor del på August Edelsvärds idealstadsplan från 1859. Edelsvärd var vid den tiden nytillträdd chefsarkitekt på SJ och hade egentligen gjort planen för Falköping. Detta var den första stadsplan som verkligen försökte strukturera uppbyggnaden av de nya samhällen som växte upp längs järnvägslinjerna.

Planen omarbetades samma år av lantnätare A. Pettersson. Den nord-sydliga öppna axeln med park och torg i förlängningen av stationsbyggnaden slopades, istället lämnades en öppen plats framför stationen. Tomterna justerades också till fyrkantiga ytor. Den nya planen omfattade 63 fastigheter om cirka 500-600 kvadratmeter anslutna till ett avloppsnät. Denna modifierade plan realiserades nästan fullständigt.

Nästa byggnadsplan för Hasslarp tillkom även den på initiativ av sockerbruket. Den vann laga kraft 1949 och

reglerade samma kvarter som berördes av den första planen från 1896. Det var en formalisering av denna äldsta plan. Även nästa plan initierades av sockerbruket, som ville bygga fler bostäder för sina anställda. Det var till stor del en fortsättning på den befintliga planen, med ett nytt kvarter för radhusbebyggelse i öster. Planen ritades 1957 av arkitekten Mogens Mogensen från Helsingborg och byggdes kort därpå i enlighet med planföreskrifterna.

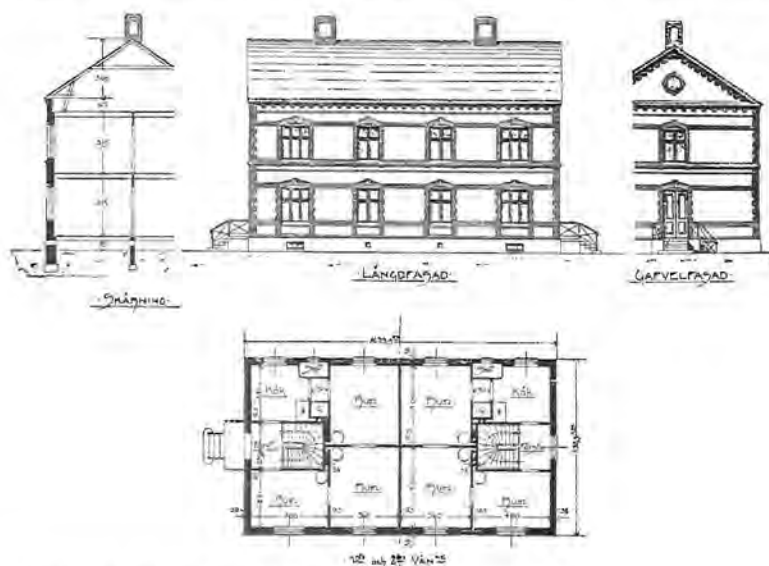
1966 fastställdes nästa plan, även denna gällde området norr om järnvägen och öster om Västkustvägen, alltså själva brukssamhället. Denna plan tillkom på initiativ av kommunen, som ville bygga fler bostäder dels på mark som tillhörde sockerbruket (radhus), dels på mark kommunen förvärvat (villor). Av de planerade 18 radhusen byggdes endast fem, samt garage med värmecentral. Det dröjde till 1991 innan planen fullföljdes, om än med en annan typ av radhus än de ursprungliga. Man kan konstatera att inom detta område är i det närmaste all bebyggelse uppförd efter någon plan som förlaga.

Planeringen var knuten till konkreta utbyggnadsprojekt, vilket medförde att planerna i praktiken genomfördes så som tänkt: från bruks- och järnvägssamhällets idealiserade rutnätsplan till 1960-talets trafikplanering med Unionsgatan som en säckgata – en sovstadsplanering i miniatyr. Planerna visar vilka konkreta ambitioner som funnits i Hasslarp, först uttryckta av bruket, senare av Kattarps kommun.

Brukssamhället

När Hasslarps sockerbruk anlades togs ingen hänsyn till befintliga orter och bostadsmöjligheter. I samband med projekteringen av bruket planerades därför samtidigt en bostadsinfrastruktur. Parallellt med fabriksanläggningen tillkom kontor, hotellbyggnad, disponentbostad,

kamrersbostad, tjänstemannabostäder samt två arbetarkaserner efter ritningar av Helsingborgsarkitekten Ola Anderson. Byggmästarna Åström & Nilsson fick i uppdrag att uppföra även dessa hus. Byggnaderna uppfördes i tegel och gavs en enhetlig arkitektonisk stil med

Tjänstebostad med fyra lägenheter om tre rum och kök ritad av Ola Anderson.

Källa: "Sockerets katedraler", SSA.

putsade fält och dekorativa röda tegelband. Varje enskilt hus fick dock en särskild utformning korresponderande med funktion och status.

År 1896 fanns det 185 personer mantalsskrivna i Hasslarp, året därpå 490 och år 1900 bodde det omkring 650 personer i samhället. I början av 1900-talet bodde det som mest cirka 800 personer i Hasslarp, med betkampanjerna på hösten och den tillfälliga arbetskraften var befolkningen tidvis uppe i en bit över 1000 personer. Kattarp var tack vare sockerbruket i Hasslarp en av de socknarna i Skåne med den största procentuella befolkningsökningen mellan 1850 och 1910.

Bostadshus ritat av Ola Anderson för brukets behov. Huset revs på 1980-talet.

Vid sockerbruket bestod länge den största delen av arbetskraften av tillfällig, säsongsanställd personal. Ett normalt bruk kring sekelskiftet 1900 krävde cirka 400 kampanjarbetare. I Hasslarp byggdes två arbetarkaserner i bruksparken. Varje hus hade tolv större sovrum (4,5 x 3,55 meter) och två enkelrum fördelade längs en centralkorridor med ingångar från båda gavlarna. På vinden fanns gavelrum. De större rummen var avsedda för minst sex sängar, vilket gör att varje kasern härbärgerade ett 80-tal arbetare. Kasernerna byggdes om till lägenheter för anställda 1948 i samband med att två nya kampanjhem, i början av 1950-talet kompletterat med ett tredje, byggts på bolagets mark norr om järnvägen.

Chefstjänstemannabostäderna, brukets administrativa byggnader samt de två arbetarkasernerna uppfördes i den engelska park som anlades väster om fabriken. Här låg också Gamlegård, vilken användes som vaktmästarbostad innan den brann ner på 1930-talet. Kasernerna låg söder om Hyllingevägen en bit från de övriga husen. Av bebyggelsen i bruksparken återstår i mitten av 2000-talet kontoret och kemistvillan, övriga byggnader revs på 1980-90-talen. Även parken gör numera ett förvildat intryck och de gatustumpar som ledde in till kamrers- och disponentvillan kan knappt skönjas.

Norr om järnvägen, inom det planlagda området, uppfördes samtidigt även enstaka arbetar- och tjänstemannabostäder i brukets regi. Övriga tomter som var fastställda av stadsplanen överläts mot en symbolisk summa till brukets arbetare. Ett år efter att man förvärvat en tomt var man skyldig att bygga ett hus. I slutet av 1896 var troligen endast två hus byggda på de avstyckade tomterna på bolagets mark. Två år senare fanns femton hus på plats. I hela Lyckåker fanns det då cirka 45 hus. Arbetsstyrkan vid bruket bestod från början av 25 fast anställda och drygt 400 arbetare under kampanjen. År 1910 hade Hasslarp vuxit och det fanns omkring 75 hus i samhället. Den fasta arbetsstyrkan vid bruket hade då vuxit till ett

Bruksparken 2005. Mitt i all den förvuxna växtligheten står någon lyktstolpe samt resterna av ett staket och en grind. Det är allt.

60-tal personer medan kampanjarbetarnas antal uppgick till cirka 470.

Bebyggelsen tilläts inte spridas hur som helst. Det fanns också givna förutsättningar i terrängen – Hasslarpsån, Västkustvägen, järnvägen – som gav brukssamhället en klar gräns mot den omgivande landsbygden. Så definierades det nya, tätbebyggda samhället mot omgivningen, som om inte dess funktion och arkitektur var främmande nog för ett landskap som bara 75 år tidigare varit organiserat i medeltida bondbyar. Hasslarps yttre gränser gäller fortfarande.

Efter de första anläggningsåren är det ett tydligt uppehåll i brukets aktiva bostadsbyggande. Det dröjde fram till 1940-talet innan tjänstebostäder började uppföras på nytt. Det var samtidigt som bruken i Helsingborg och Ängelholm lades ner. Utvecklingen var likartad vid de flesta svenska sockerbruk som överlevde rationaliseringsvägen på 1950-talet. Efter ett uppehåll på flera decennier började man åter bygga bostäder i mitten av 1900-talet. På 1940-talet överlät bruket även en tomt till lekplats, att anläggas "på kommunens bekostnad". Stadsträdgårdsmästare Victor Anjou i Helsingborg anlätades för att rita lekplatsen.

Kampanjehem vid Kampanjegatan fotograferat vid mitten av 1940-talet. Huset är nu rivet.

Under 1940-, 50- och 60-talen anlades kampanjhem, egnahem, villor och radhus inom planlagt område utanför bruket, men på Sockerbolagets mark. Förutom de tre kampanjhemmen – alla rivna på 1980-talet – motsvarade de nya husen en helt ny typ av tjänstebostäder och skiljer sig egentligen inte från andra bostadshus. Flera av den nya generationens arbetarbostäder uppfördes efter egnahemsprincipen. Bolaget ställde mark, ibland material, ritningar eller lån till förfogande medan arbetarna byggde husen själva. Radhusen som byggdes i slutet av 1950- respektive 60-talet tillkom däremot genom brukets planläggning och byggdes med bruket som byggherre. Det sista som byggdes i brukets regi var tennisbanan, som anlades norr om järnvägsstationen 1976.

Genom brukets försorg fanns det en möjlighet för de anställda att bygga sig en egen bostad i brukets närhet. Det var för bruket ett bra sätt att skaffa sig en stabil arbetsstyrka, som vid missnöje hade svårare att flytta när man ägde ett hus på orten. För arbetarna var det ekonomiskt förmånligt att bygga på bolagets mark. Ursprungligen hade de anställda fått köpa tomterna men sedan övergick man till att ge de anställda en tomt om de garanterade att stanna i tio år på bruket. 1950 värderades en tomt till cirka 3 000 kronor och skulle tas upp som inkomst med 300 kronor om året i deklarationen. Slutade man tidigare än vad man lovat stanna fick man betala för de år som återstod. Inom området kom det av denna anledning nästan uteslutande att bo arbetare på bruket.

Särskilda byggnader i Hasslarp

Sockerbruket

Fabriksanläggningen uppfördes efter typritningar från firman Maschinenfabrik Grevenbroich i Tyskland. Råsockerfabriken, raffinaderiet och raffinadmagasinet var kopplade till varandra och utgjorde en och samma byggnad. På traditionellt sätt var pannhuset, på sydsidan, uppställt parallellt med fabrikerna och råsockermagasinet låg bredvid raffinadmagasinet på norra sidan. På fabriksgården anlades djupsvämmor, en ny lösning för tippning och rengöring av betorna. Bangård och stickspår till den närliggande järnvägen kompletterade anläggningen.

Stickspåret som leder in till sockerbruket. Till höger i bilden bruksparken och brukskontoret.

Samtliga byggnader på bruket uppfördes i gult tegel med röda tegelband i hörnkedjor, dörr- och fönsteromfattningar, lister och bårder. Till byggnadernas tegelstommar krävdes sammanlagt fem miljoner tegelstenar, som levererades från tegelbruken i Höganäs, Fleninge och Danhult. Hela arbetsstyrkan bestod av cirka 400 man, varav 80 murare och 140 hantlangare. Ankomsten av 400 byggnadsarbetare skapade enorma problem. Vid Lyckåker fanns vid brukets uppförande endast ett 15-tal hus. Merparten av arbetsskaran logerades i byar och på gårdar runt omkring i bygden. Den 22 september 1896, drygt ett år efter byggstarten, var samtliga fabriksbyggnader under tak. I november var råsockerfabriken färdig och den första betkampanjen kunde starta.

Anläggningen omfattade en fabriksplan på 3,6 hektar, råsockerfabrik och raffinaderi, torkhus, kalkugnar, benkolshus, sockerhus, ångpannehus, raffinad- och råsockermagasinet, snickarverkstad, tre våghus, svämanläggning samt pumphus vid Hasslarpsån varifrån vattnet hämtades. Runt om i nordvästra Skåne byggdes också 25 betvågar vid olika järnvägsstationer för den lokala mottagningen av betor. Det är tveksamt om något enda av dessa våghus

finns bevarat. Vid sockerbruket byggdes nya betvågar för både järnväg och åkdon 1945.

Sockerbruket ändrades från och med kampanjen 1957 till strösockerbruk och förädlade därefter allt det tillverkade råsockret. Vid denna kampanj tog bruket i Hasslarp emot 225 000 ton sockerbetor. För att anpassa bruket till de nya kraven påbörjades 1955 stora ombyggnadsarbeten: fabriksanläggningen tillbyggdes eller kompletterades med ny siktstation, massatorn, betfortork, silo, sedimenteringsbassäng och pannhuset förhöjdes.

Sockerbruket söderifrån med en av dammarna.

Bruket genomgick kontinuerliga om- och tillbyggnader eller kompletteringar: 1961 byggnad för bettvätt, 1968 betformmagasin, 1970 kalkugn, 1976 ny kontorsbyggnad varvid den gamla lämnades till fackklubben som föreningslokal, 1978 byggnad för torkanläggning och lagerbyggnad, 1982 verkstadslokaler och 1987 vakthus vid infarten. De nya byggnaderna ritades på SSA:s byggnadstekniska kontor och för byggnadsarbetet svarade i allmänhet den egna anställda personalen. 1990 tog Hasslarps bruk emot 428 000 ton betor vilket resulterade i 61 864 ton färdigt socker. Två år senare genomfördes den sista kampanjen.

Sockerbruket används i mitten av 2000-talet för andra ändamål, huvudsakligen som lager och förråd. Sediment- och slamdammarna söder om bruket köptes av Helsingborgs stad 1997 för att bevara och utveckla ett regionalt värdefullt fågelliv i och runt dammarna och samtidigt skapa förutsättningar för minskning av Hasslarpsåns kvävetransporter till havet. Hasslarps sockerbruk har stora kulturhistoriska värden, som bör utredas vidare.

Kontorsbyggnaden.

Tippbrygga över svämanläggningen.

Torkanläggning för bettor.

Brukets tjänstebostäder

Sockerbruket uppförde samtidigt med fabriksanläggningen även bostäder för de anställda. Till detta var man mer eller mindre tvungen, då det knappast fanns någon befintlig bebyggelse i Lyckåker. I bruksparken väster om fabriksanläggningen uppfördes disponentbostad, kamrersbostad, kemistbostad, ett hotell som innehöll både matsalar och sovrum samt två kaserner med ett 80-tal sängplatser per kasern. Inom det stadsplanlagda området norr om järnvägen byggdes samtidigt tre tjänstebostäder i brukets regi. Samtliga dessa byggnader ritades av Helsingborgsarkitekten Ola Anderson och uppfördes med en gemensam och karaktäristisk rikt utsmyckad tegelarkitektur med putsade ytor. Byggnaderna uttrycker material- och stilmässigt en samhörighet med sockerbrukets arkitektur. Stilmässigt kom brukets bostäder att vara vägledande för mycket som därefter byggdes i Hasslarp.

Merparten av brukets tjänstebostäder är rivna. Många av bostäderna hade stått tomma en tid innan de revs. Det var under senare delen av 1900-talet inte lika självklart som i början av seklet att brukets chef, tjänstemän och arbetare skulle bo i tjänstebostäder alldeles intill fabriksanläggningen. Tjänstebostäderna, vilka en gång setts som en förmån, hade i takt med fabriksanläggningens

utbyggnad och den generellt ökade bostadsstandarden från 1950-talet blivit något av en anakronism. I bruksparken finns kemistbostaden kvar utmed Västkustvägen, numera avstyckad från bruket.

Av tjänstebostäderna norr om järnvägen finns två kvar: Hasslarp 2:58 och Hasslarp 2:78. Förstnämnda köptes av MC-klubben Hell's Angels, som hade huset som klubb-

Tjänstebostad uppförd av bruket (Hasslarp 2:78).

Bostad uppförd i brukssamhället (Hasslarp 2:46).

Den ena betinspektörsvillan, (Hasslarp 2:75).

lokal på 1990-talet. Samtidigt huserade den rivaliserande MC-klubben Bandidos i det nedlagda mejeriet i Kattarp. Hasslarp och Kattarp blev under 1990-talet riksända orter, förknippade med så kallad MC-relaterad brottslighet. Idag är det inspelningsstudio i Hasslarp 2:58. Hasslarp 2:78 kallades Sibirien därför att det låg så långt bort. Sibirien bestod av befintlig byggnad, som innehöll två lägenheter för tjänstmannafamiljer samt två gavelrum på vinden med egen ingång, samt en tvåvånings arbetarbostad som rymde fyra lägenheter om tre rum och kök och med uppvärmning i alla rum – en för tiden mycket hög standard. Arbetarbostaden låg norr om tjänstemannabostaden, på nuvarande tomterna Hasslarp 2:76-77, och revs troligen på 1980-talet. Öster om bostadshusen låg en gemensam ekonomilänga, även denna riven.

På 1940-talet började bruket åter bygga tjänstebostäder åt den allt större personalstyrkan. AB Svenska Trähus i Stockholm lämnade ritningar till två villor (för brukets betinspektörer) och till en personalbarack med matsal. Ytterligare en personalbarack ritades av byggmästaren Nils Persson i Mjöhult. 1948 byggdes de båda kasernerna i bruksparken om till lägenheter. Kampanjbostäderna är rivna sedan 1980-talet medan betinspektörsvillorna, Hasslarp 2:74 och 2:75, finns kvar. Hasslarp 2:74 har fått en rödmålad panel uppsatt på de ursprungligen ljusputsade fasaderna och det röda tegeltaket har ersatts av svart plast eller plåt. Även entrén är ombyggd. Hasslarp 2:75 har klätts med ett ljusgult skivmaterial som inte ändrar husets karaktär och det har i övrigt inte genomgått några förändringar. På 1950-talet byggdes ytterligare ett kampanjhem, ritat av byggnadsingenjör JE Liljegren i Malmö. Även detta revs på 1980-talet.

1957 påbörjade sockerbruket sitt mest ambitiösa bostadsbyggande sedan de första tjänstebostäderna uppfördes på 1890-talet. Det gällde radhus i östra delen av samhället (Sockersmulan 1). Arkitekten Mogens Mogensen fick i uppdrag att rita ett förslag till ändrad byggnadsplan med tre radhuslängor och en separat garagelänga. Byggnaderna ritades av SSA:s byggnadstekniska byrå. Det är en lågmäld arkitektur som lånat drag av både traditionalism och modernism på ett för

1950-talet typiskt vis. Sammanlagt tillkom 14 välplanerade lägenheter om tre rum och kök, en gemensam värme- och tvättcentral samt garagelänga med plats för fem bilar. Till varje lägenhet hörde en liten trädgård och mellan husen bildades en gemensam gård. Såväl arkitektur som gestaltning, skala och rumsbildning är mycket väl genomfört och av hög klass.

Radhusen i kvarteret Sockersmulan ritades och byggdes av SSA i slutet av 1950-talet.

Ännu på 1960-talet byggde sockerbruket bostäder för sina anställda. 1962 byggdes en ordinär villa (Hasslarp 2:71) vid Norra Torggatan, som verkligen framstod som brukets gata med två av de ursprungliga tjänstebostäderna, de båda villorna för betinspektörer, två av kampanjhemmen och en av radhuslängorna. Det sista bostadsbyggandet i brukets regi genomfördes 1966. Denna gång satsade man på kedjehus. Planen som föregått bostadsbyggandet visade tre huslängor om sammanlagt 18 lägenheter. Husen ritades av Bostadsplanering AB i Malmö och omfattade även en byggnad för garage med tio platser samt värme- och tvättcentral. Av någon anledning uppfördes endast en av de planerade huslängorna och då med fem lägenheter samt garagebyggnaden. Lägenhetsstorleken hade ökat till fyra rum och kök sedan föregående decennium. När planen fullföljdes 1991 med en annan typ av radhus, ritade av arkitekt Roland Lennartsson i Nässjö, var det ett privat fastighetsbolag som byggde, ägde och förvaltade husen.

Hasslarps skolor

Folkskolestadgan instiftades 1842 och därmed hade Sverige fått en obligatorisk skola. Varje församling skulle ha ett eget skolhus och en behörig lärare. I Kattarp fanns redan en skola och där byggdes också ett nytt skolhus i samband med folkskolestadgan. I Hasslarp dröjde det däremot fram till sekelskiftet 1900 innan det blev aktuellt att anlägga någon skola.

Hasslarps tre skolor uppfördes inom loppet av sju år: småskolan 1901, folkskola 1904 och mellanskola 1908. Det uppstod vid denna tid en viss konkurrens mellan Hasslarp och Kattarp: Kattarp var kommuncentrum men Hasslarp hade på nolltid blivit den större orten med bruket och det största affärsutbudet. I Kattarp ville man bygga en ny, större skola och i Hasslarp saknades skola helt så där var man också angelägna att få uppföra en skola. Genom aktivt stöd från sockerbruket blev det i Hasslarp som en ny skola först byggdes. Den 24 mars 1900 köptes fastigheten Hasslarp 3:8 vid Västkustvägen och ett år senare öppnade Hasslarps småskola, kallad Lyckåkersskolan. Byggnaden innehöll två skolsalar och två lärarbostäder. Här bedrevs skolverksamhet fram till 1949 därefter har byggnaden använts för annat, bland annat verkstad.

I småskolan gick man två år, men den allmänna folkskolan var sex år. Alltså tvingades barnen därefter gå resterande fyra år i Kattarps skola. I Hasslarp var man inte nöjda och sedan sockerbruket ställt en tomt till förfogande byggdes 1904 en folkskola, men som denna inte räckte till byggdes bara fyra år senare en mellanskola intill folkskolan. Nu kunde man gå hela den stipulerade folkskolan i Hasslarp: klass ett-två på småskolan, klass tre-fyra på mellanskolan och avslutningsvis klass fem-sex på folkskolan.

Skolbyggnaderna uppfördes i en gemensam stil, som efterliknade brukets tjänstebostäder. Ola Anderson, som ritat brukets tjänstebostäder, ritade dessutom mellansko-

Äldre flygfoto över Hasslarp med de båda skolbyggnaderna i bildens mitt.

lan. Byggnaderna uppfördes med murar av gult tegel och lister, hörnkedjor, omfattningar och liknande i rött tegel.

Folkskolan ritades av N Johansson i Hyllinge och uppfördes av byggmästare August Anderson: *"Anderson åtager sig att uppföra ett folkskolehus med ekonomihus i Lyckåker på af byggnadskommittén anvisade tomtområde, allt enligt ritningar, arbetsbeskrivning och materialförteckning som blifvit upprättade af hr. N. Johansson i Hyllinge och godkänts af byggnadskommittén."* När denna skola efter bara något år visat sig otillräcklig anlätades arkitekten Ola Anderson 1907 att rita en mellanskola för Hasslarp. Denna skola besiktigades året därpå. Samtidigt ritade Anderson också den nya folkskolan i Kattarp. Mellanskolan användes till 1940 då där inrättades en tandklinik. I dag används byggnaden av föreningen Byabetan. Ingen undervisning finns kvar i Hasslarp, all skolverksamhet har flyttat till Kattarp.

Hasslarps folkskola på 1910-talet.

Mellanskolan (Hasslarp 2:56) och bredvid denna ses också folkskolan (Hasslarp 2:21). Skolhusen är uppförda i början av 1900-talet.

Folkets Hus & Park

Arbetarrörelsen kom till Sverige via Danmark och nådde Skåne först. Det var här man tidigast konfronterades med problemet att skaffa möteslokaler. Motståndet mot den nya rörelsen tog sig ofta uttryck i att de förvägrades hyra lokal eller köpa mark.

Sockerfabriksarbetarna i Lyckåker bildade den 20 november 1896 Lyckåkers Sockerfabriksarbetares Förbund, som blev den första fackföreningen i nordvästra Skåne. Den utlösande faktorn var en lönekonflikt tre dagar tidigare. Redan samma dag som föreningen startade kunde man lägga fram ett avtalsförslag om minimilön. Föreningens 318 medlemmar planerade omgående för en musikkår, en sjukkasse, en bageriförening, en konsumtionsförening och ett Folkets Hus. En byggnadskommitté tillsattes som fick i uppdrag att agitera för andelsteckning och undersöka möjligheterna att bygga ett Folkets Hus.

Föreningen förvärvade sommaren 1897 en tomt som låg cirka 300 meter söder om järnvägen (Hasslarp 1:16). Där anlades en dansbana och vid årets slut kunde ett anspråkslöst Folkets Hus invigas. Sommaren 1898 anslöt man sig till det socialdemokratiska partiet och den 8 november året därpå ordnades ett möte med August Palm i Hasslarp. Verksamheten gick bra och man började diskutera en utbyggnad, men tomten var för liten.

1907 köptes på exekutiv auktion en gård med 13 tunnland mark norr om byn. Den mark man inte behövde styckades av och såldes till enskilda. Resultatet blev

Folkparksgatan och den rad med hus som byggdes på södra sidan av vägen. Öster om folkparken styckades marken av till trädgårdskolonier, som 1923 ändrades till en idrottsplats. Gårdens bostadshus inreddes till vaktmästarbostad och stallet byggdes om till restaurang och möteslokal. En helt ny, åttkantig dansrotunda med serveringsveranda mot parken uppfördes av snickarmästare Edward Ohlsson i Hasslarp. Den nya Folkparken med Folkets Hus invigdes söndagen den 16 maj 1909. Det gamla Folkets Hus såldes kring 1910 och inget finns kvar av denna verksamhet.

Folkparken blev en uppskattad samlingsplats. Det var Hasslarps enda större samlingslokal och där avhandlades politiska ämnen och fackföreningsfrågor, men lika viktigt var studiecirkelverksamhet, filmvisningar, teaterföreställningar och fester. Det var inte bara arbetarrörelsen som använde lokalerna. Här hölls även privata fester och Kattarps kommunfullmäktige höll sina möten här.

En ny entré uppfördes 1939 och ett helt nytt Folkets Hus invigdes den 17 januari 1958. Det nya huset ritades av arkitekten Mogens Mogensen och kostade 300 000 kronor att uppföra. Kattarps kommun och Sockerbolaget lämnade anslag till bygget. Samtidigt revs restaurangen och den gamla vaktmästarbostaden. Det nya huset byggdes i gult tegel och innehöll bostad, samlingslokal, studierum och stor garderob med moderna toaletter. Entrén byggdes ihop med den gamla danspaviljongen. 1966 gjordes en inre ombyggnad av danslokalen och en tillbyggnad av ytterligare en serveringsveranda.

Flygfoto över Hasslarp från 1960-talet med Folkets park och idrottsplatsen överst i bild.

Entrén till Folkparken ritades av Mogens Mogensen 1939.

Gamla dansrotundan och det "nya" Folkets Hus, ritat av Mogens Mogensen 1955.

Anläggningen ägs och drivs numera av en privatperson. Byggnaderna är välhållna och uppvisar en intressant ombyggnadsutveckling som sammanfaller med hur nöjeslivet, och i någon mån arbetarrörelsen, utvecklades på landsbygden under perioden. Utemiljön har däremot förändrats en del, bland annat har stora ytor hårdgjorts och planteringar, bänkar, flaggspel och olika småbyggnader är borta.

Omedelbart öster om Folkparken finns Hasslarps idrottsplats med en mycket välskött gräsplan som är hemmaplan för Hasslarps BK. Några små grönmålade äldre träbyggnader finns på idrottsplatsens norra sida. Tillsammans med folkparken bildar idrottsplatsen en kulturmiljö med ursprung i folkrörelser på orten.

Hasslarps IP öster om folkparken.

Bebyggelse i Hasslarp

Hasslarp kan vid en hastig betraktelse karaktäriseras som ett villasamhälle eller pendlarort. Och det är riktigt i viss mån. Men tittar man efter noggrannare finner man ett noga planerat brukssamhälle, lite av ett svenskt mönstersamhälle med kapitalet (sockerbruket) och arbetarrörelsen (Folkparken) i var sin ände av byn. Ingen av dessa institutioner har överlevt, åtminstone inte i sin ursprungliga form. Ändå har de ett stort värde, inte i första hand som relikter, utan som tillgångar i Hasslarp.

Flera av småorterna på landsbygden runt Helsingborg kan beskrivas som villasamhällen med tydlig jordbruksförankring. Hasslarp har aldrig varit något jordbruks-samhälle. Invånarna har jobbat på sockerbruket eller inom de olika servicenäringar som följde med Hasslarps hastiga expansion till något av centralort i bygden.

Bebyggelsen i Hasslarp har dels vuxit upp mer eller mindre okontrollerat längs Västkustvägen, dels inom det brukskontrollerade samhället norr om järnvägen.

Här är all bebyggelse uppförd efter planer som förlaga. Bebyggelsen har i alla tider dominerats av olika typer av småhus, endast vid Västkustvägen finns några få flerbostadshus kombinerade med affärsrörelser. Agrar bebyggelse saknas nästan helt.

Bebyggelsen är samlad och förhållandevis enhetlig avseende byggnadskategorier, men mer diversifierad beträffande utformning och nuvarande skick. Det kulturhistoriska värdet för denna typ av bebyggelse ligger främst i byggnadsskick och representativitet. Stor vikt har också lagts vid den lokala kontexten och förankringen. De kulturhistoriska värdena redovisas i olika karaktärsbeskrivningar, ordnade efter byggnadernas ursprung. Beskrivningarna syftar till att framhäva det typiska i bebyggelsen för varje epok. Karaktärsdrag som ger byggnaderna deras kulturhistoriska värde beskrivs, för att det skall vara lättare att tillvara ta detta, både vid underhåll och vid eventuella om- och tillbyggnader.

Lyckåkers by: bebyggelse äldre än 1895

Förutsättningar

Hasslarp uppstod ur intet. 1800-talets skiftesreformer, folkökning och uppodling gav förutsättningar för att en ny by skulle uppstå runt några utskiftade gårdar. I samband med att Kattarps by enskiftades 1826 så kom några av gårdarna att flytta österut. Längs den gamla riksvägen (Västkustvägen) och avtaget mot Kattarp uppstod under de följande decennierna en gles bebyggelse huvudsakligen bestående av gathus och torp, men också kvarn och smedja. Vägnätet spelade en stor roll för denna äldsta bebyggelse.

Med järnvägens ankomst 1885 påbörjades en snabbare utveckling. En liten hållplatsbyggnad anlades och på kort tid anlades olika affärsrörelser och fler bostadshus byggdes. Byggnadsskicket ändrades också något mot ett mer stadsmässigt byggande. Bränt tegel slog igenom som byggnadsmaterial. 1895 fanns det 22 fastigheter i Lyckåker.

Torpare, lantarbetare, hantverkare och handlare uppförde sina hus i nära anslutning till vägen. Tomterna tillät ofta en viss djurhållning och mindre hushållsodling. Bostadshuset låg ut mot vägen med olika uthus på tomten bakom. Många av de äldre husen uppfördes med soltorkat tegel i korsvirkeskonstruktion och kalkputsade fasader. Något enstaka lerstenshus fick fasaderna täckta med locklistpanel.

I mitten av 1800-talet började det dyka upp mönsterritningar och propagandaskrifter för ett bättre byggnadsskick på landet. Charles Emil Löfvenskiöld och Adolf Edelsvärd hörde till de flitigaste debattörerna. Båda förespråkade funktionella, sunda och prydliga byggnader. Stor vikt lades vid ändamålsenliga planlösningar och materialekonomi. Även om Löfvenskiölds och Edelsvärds rekommendationer och mönsterritningar inte följdes helt så fick de ändå stort genomslag. Deras förlagor gällde trähus men överfördes för skånska förhållanden till liknande i tegel. Snickarglädje byttes delvis mot formtegel eller andra tegelornament.

En annan person som hade stort inflytande på byggandet i Skåne var Carl Georg Brunius – professor i grekiska språk men också domkyrkoarkitekt i Lund. Han skrev böcker om medeltida arkitektur, anlade tegelbruk och medverkade vid en mängd om- och nybyggnader av särskilt kyrkor och slott. Brunius var den som återintroducerade tegelbyggandet i Skåne i mitten av 1800-talet och fick så stort inflytande att man brukar tala om en "Bruniusstil": tegelarkitektur med medeltida stildrag, som trappgavlar, rundbågefriser, blinderingar med mera. Brunius svarade för ombyggnaden av Kattarps kyrka på 1850-talet.

Karaktäristika

Flertalet byggnader i Hasslarp, uppförda före sockerbrukets tillkomst, är knutna till det gamla vägnätet och ligger i direkt anslutning till detta. Volymerna är enkla och huskropparna orienterade med långsidan mot gatan. En långsmal plan är vanligast, dels var det en begränsning i den äldre korsvirkeskonstruktionen, dels var det lättare att få bra dagsljusbelysning i smala huskroppar. Byggnadsmaterialet är vanligen obränt tegel fram till järnvägens ankomst, därefter bränt tegel. Ornamentering, där sådan förekommer, är utförd i tegel i avvikande färg exempelvis runt fönster- och dörröppningar eller profilerade snickerier under gavelnock och takfot.

Gemensamt för den äldre bebyggelsen är att den oftast är symmetriskt uppbyggd, utskjutande delar underordnar sig huvudbyggnaden i både material och storlek. Verandor, balkonger och förstugor är lätta och luftiga, byggda i trä eller järnsmide. Flera tegel- och korsvirkesbyggnader i Hasslarp har putsats, tilläggsisolerats eller klätts

med panel i senare tid. En stor del av den här bebyggelsen har även genomgått flera andra förändringar, och få av dem präglas av varsamhet.

Fönstren kan vara av olika modeller, vanligast är mittpostfönster med tvärgående spröjs eller korspostfönster. Färgsättningen varierar inom denna kategori hus, äldre putsfasader är oftast målade med kalkfärg utan pigment eller med en brytning i någon grå nyans eller annan stenliknande färg. Enklare panelklädda hus har traditionellt varit målade i Falu rödfärg medan trähus från snickarglädjeepoken oftast varit målade i en dämpad färgskala med nyanser som imiterar olika träslag. På de enklare typerna av bostadsbebyggelse samt ekonomibyggnader har taken från början ofta varit lagda med tjärpapp eller spån, bättre bebyggelse hade plåttäckning. De flesta av dessa tak är numera lagda med tegelpannor eller tegelimiterande plåt.

Karaktärsdrag att underhålla och vårda

- Enkla och sammanhållna byggnadsvolymer
- Brant taklutning, genomgående sadeltak
- Symmetrisk uppdelning av fasad med frontespiser, dörr- och fönsteröppningar underordnade helheten
- Dämpad färgskala
- Utbyggnader som balkonger, verandor, förstukvistar etcetera i lätt konstruktion med trä, glas och järnsmide
- Närhet och kontakt med gatan, trädgård bakom huset
- Profilerade snickerier, tegelomringar och mönstermurning
- Nockplacerade skorstenar, ofta i par
- Stående, rektangulära korspostfönster eller mittpostfönster. De äldsta husen har spröjsade fönster
- Kalkavfärgad puts på fasader
- Enhetlig materialbehandling – tegel, kalkputs eller stående panel
- Hög och markerad sockel bortsett från korsvirkeshusen
- Huvudsaklig boyta på bottenvåningen
- Ekonomibyggnader som bryggghus, hönsbushus, avträden etcetera på tomten bakom bostadshuset
- Lätta takkonstruktioner, yttertak lagda med papp, falsad plåt eller vingtegel

Klassificerade fastigheter som har kategoriserats under denna rubrik:

Särskilt värdefull bebyggelse enligt PBL 3:12§

Hasslarp 1:20, Västkustvägen 76
Hasslarp 2:68, Södra Torggatan 4
Hasslarp 4:20, Västkustvägen 25

Byggnader av kompletterande värde enligt PBL 3:10§

Hasslarp 1:10, Västkustvägen 71
Hasslarp 1:11, Västkustvägen 73
Hasslarp 1:12, Västkustvägen 75
Hasslarp 1:13, Västkustvägen 77
Hasslarp 1:14, Västkustvägen 79
Hasslarp 2:25, Västkustvägen 37
Hasslarp 3:3, Västkustvägen 48
Hasslarp 4:36, Västkustvägen 21
Kattarp 22:1, Västkustvägen 33

Gården Hasslarp 3:3 är möjligen det äldsta huset i Hasslarp, byggt 1868. Till vänster syns en länga som innehöll stall och loge. Den norra längan är riven.

Litet gathus vid Västkustvägen. I huset drevs skomakeri (Hasslarp 2:25).

Hasslarp 1:20 var ursprungligen mjölnarbostad, men kvarnen brann ner 1903. Huset är uppfört i lersten och hör till de äldsta i Hasslarp.

Hasslarp 1:13 vid Hasslarps södra infart. Här ligger en liten grupp byggnader, huvudsakligen bestående av gathus. Sammanhållen byggnadsvolym och symmetrisk fasad är karaktäristiskt, liksom läget intill vägen.

Gathus utmed Västkustvägen typiskt till utformning och för läget intill vägen. Brant sadeltak, symmetrisk frontespis och veranda (Hasslarp 4:36).

Smedjan i Hasslarp (Kattarp 22:1 – den enda fastigheten som har kvar traktnamnet Kattarp) har legat mitt för korsningen Västkustvägen-Kattarpsvägen sedan 1840-talet. När nuvarande byggnad är uppförd är inte känt.

Hasslarp 1:10, Väst kustvägen 71. Söder om samhället finns några hus omedelbart intill vägen, ett par av dem med frontespiser. Det kulturhistoriska värdet ligger i bebyggelsens samlade struktur.

Hasslarp 1:11, Väst kustvägen 73.

Hasslarp 1:12, Väst kustvägen 75.

Hasslarp 1:14, Väst kustvägen 79.

Banvaktstugan är den enda byggnaden som finns kvar av stationsmiljön. Byggnaden kan stilmässigt tyckas vara "skräddarsydd" för Hasslarp, men är sannolikt uppförd efter typritningar (Hasslarp 2:68).

Bruks- och stationssamhället: stadsmässiga ambitioner, 1895-1930

Förutsättningar

Under senare delen av 1800-talet inleddes en snabb industrialisering och urbanisering i Sverige. Ångkraften och senare elkraften gjorde att man inte behövde lokalisera fabriker till befintliga kraftkällor och med järnvägarna behövde man inte heller ta hänsyn till råvarorna, alltså blev städer och större samhällen särskilt attraktiva för lokaliseringen. I slutet av 1800-talet uppstod i Skåne en delvis mer småskalig livsmedelsindustri i form av andelsföretag. Dessa förlades nästan alltid till landsbygden, nära råvarorna och ägarna, men även här var järnvägarna avgörande för distributionen. Sockerbruken, som tidigare anlagts i städerna, anlades från slutet av 1800-talet lika gärna på landsbygden, bara man kunde tillgodose transportbehovet och behovet av vatten.

Västkustvägen norrut vid 1900-talets början.

Med etableringen av sockerbruket i Lyckåker påbörjades ett omfattande byggande i det blivande brukssamhället. Sockerbruket tog aktiv del i bostadsbyggandet och lät även upprätta en stadsplan. Nya affärsrörelser, kaféer, biograf, hantverkare, verkstäder, bageri, bryggeri med mera slog sig ner utanför det planlagda området – som var reserverat för bostäder åt sockerbrukets anställda – längs den nord-sydliga riksvägen. Bostadsbyggandet var helt inriktat på friliggande småhus, endast längs riksvägen uppstod en mer tät, stadsmässig bebyggelse med hus i 2-2½ våningar. Nya offentliga byggnader visade på ortens framtidskridande: Folkpark med Folkets hus 1897, ny järnvägsstation 1898, tre skolor mellan 1901 och 1908 och ny, större Folkpark med dansrotunda och Folkets hus 1909.

Brukets tjänstebostäder baserades dels på nya engelska bostadsideal: pittoreska åretruntbostäder på landsbygden, men utan jordbruk och med små tomter avsedda för rekreation för högre tjänstemän och disponent, dels på äldre brukstradition med baracker eller kaserner med

Stadsmässigt vid Västkustvägen. I huset fanns ursprungligen lanthandel, frisörsalong, charkuteri och matservering samt tio lägenheter. Hasslarp 2:64.

smålägenheter eller bara sovsalar för arbetare. Från början av 1900-talet blev egnahem den dominerande bostadsformen i Hasslarp. Även dessa bostäder var i början av seklet avsedda för två eller tre familjer, medan senare egnahem varit avsedda för en familj. Bruket subventionerade byggandet av bostäder genom att upplåta tomter. Som ett mellanting mellan disponentbostaden och egnahemmet byggdes även en del villor av Hasslarps köpmän, hantverkare och tjänstemän.

Torggatans norra sida en bit in på 1900-talet.

Bostaden blev en plats för rekreation och återhämtning. Den tidiga egnahemsrörelsen arbetade visserligen för att stimulera småbruk, lantarbetaregnahem på landsbygden. I Hasslarp, liksom i andra orter och i städernas utkanter, var det bostadsegnahem som byggdes. Områdena som bebyggdes var brukets stadsplanerade område norr om järnvägen, tomterna som avstyckades från Folkparken längs Folkparksgatan och lediga tomter längs riksvägen och Kattarpsvägen.

Egnahem vid Folkparksgatan 12. Familjen Rosqvist framför sitt hus på 1930-talet.

Karaktäristika

De tjänstebostäder, egnahem och villor som byggdes i Hasslarp från 1890-talet uppfördes en bit indragna från gatulinjen. Bostadshusen placerades inte längre i tomtens kant mot gatan utan istället centralt med trädgård både framför och bakom. Förebilden var engelska cottagehouse i lantlig miljö omgiven av prydlig och pittoresk trädgård.

Bostadshusen har mer sammanhållna volymer än föregående epoks långsmala huskroppar. Symmetri ersätts av asymmetri, ibland ser husen ut som om man har adderat volym efter volym. Pittoreska torn, burspråk och frontespiser blir vanliga. Valmade tak och mansardtak blir nästan lika populära som vanliga sadeltak.

Puts i ljusa färger som gult, grått och brutet vitt eller tegel i rött eller gult är de vanligaste fasadmaterialen. Putsen är oftast slät eller grovt spritputsad utom detaljer och listverk som alltid är slätputsade. Samma färg används till hela fasaden och detaljer framträder istället genom reliefverkan, men det förekommer att exempelvis hörnkedjor putsats i en avvikande färg. Tegelfasaderna har ofta en dekor som skapats genom band med ljusare eller mörkare tegel eller annan mönstermurning. Fönstren är kulört målade i engelskt rött, grönt eller gult och de är ofta försedda med dekorativ spröjs. Under 1910-20-talen blir det mörkröda eller brunröda teglet populärt som fasadmaterial, gärna i kombination med småspröjsade, vitmålade fönster.

Karaktärsdrag att underhålla och vårda

- Sammanhållen byggnadsvolym
- Variation mellan symmetri och asymmetri
- Enfärgade putsfasader med detaljer i samma färg, sockel oftast i grövre spritputs med detaljer i slätputs
- Tegelfasader i rött eller gult, ofta med detaljer i avvikande färg
- Kulörta fönster målade i engelskt rött, grönt eller mörkt gult
- Hög spritputsad sockel som kragar ut en bit från fasaden
- Bostadshuset placerat mitt på tomten med öppna ytor runt om
- Branta taklutningar, sadeltak, valmade tak och mansardtak förekommer, ibland i kombination
- Öppna farstukvistar och balkonger utan täckplåt
- Artikulering genom hörnkedjor och listverk som skapar reliefverkan
- Tegeltak med röda tegelpannor, skorstenar placerade inocken
- Ofta fullt inredda ovanvåningar

Klassificerade fastigheter som har kategoriserats under denna rubrik:

Särskilt värdefull bebyggelse enligt PBL 3:12§

Hasslarp 1:4, Sockerbrukets äldsta och centrala delar
Hasslarp 1:4, Kontorsgatan 2
Hasslarp 1:18, Västkustvägen 70
Hasslarp 2:21, Norra Torggatan 5
Hasslarp 2:27, Västkustvägen 45
Hasslarp 2:41, Södra Torggatan 2
Hasslarp 2:46, Lyckåkersgatan 15
Hasslarp 2:56, Norra Torggatan 7
Hasslarp 2:58, Norra Torggatan 14
Hasslarp 2:64, Västkustvägen 41
Hasslarp 2:78, Norra Torggatan 17
Hasslarp 3:8, Västkustvägen 44
Hasslarp 3:28, Västkustvägen 50
Hasslarp 3:33, Kattarpsvägen 17
Hasslarp 3:11, Västkustvägen 40
Hasslarp 4:8, Folkparken
Hasslarp 4:10, Folkparksgatan 4
Hasslarp 4:11, Folkparksgatan 6
Hasslarp 4:26, Västkustvägen 29

Byggnader av kompletterande värde enligt PBL 3:10§

Hasslarp 2:29, Södra Torggatan 19
Hasslarp 2:43, Lyckåkersgatan 7
Hasslarp 4:15, Folkparksgatan
Hasslarp 4:28, Västkustvägen 19
Hasslarp 4:5, Västkustvägen 15-17
Hasslarp 2:62, Västkustvägen 39
Hasslarp 2:63, Södra Torggatan 5
Hasslarp 2:6, Södra Torggatan 7
Hasslarp 3:5, Västkustvägen 38
Hasslarp 3:6, Kattarpsvägen 7
Hasslarp 3:9, Kattarpsvägen 9
Hasslarp 3:40, Kattarpsvägen 11
Hasslarp 3:24, Västkustvägen 36
Hasslarp 3:25, Västkustvägen 32
Hasslarp 3:27, Västkustvägen 34
Hasslarp 3:29, Västkustvägen 52
Hasslarp 4:35, Västkustvägen 26

Tjänstebostäder för brukets personal. Putsad fasad med dekor i rött tegel. Muren runt huset byggdes av Hell's Angels på 1990-talet (Hasslarp 2:58).

Villabebyggelse från början av 1900-talet: asymmetriskt, pittoreskt och fantasifullt med torn. Det stora mansardtaket är typiskt (Hasslarp 3:40).

Egnahem vid Folkparksgatan uppfört kring 1910. Brant sadeltak kombinerat med valmat tak framkallade rysningar hos arkitektkåren, som snabbt dömde ut dylikt som byggmästararkitektur. De typritningar på egnahem som publicerades skulle framför allt verka smakfostrande (Hasslarp 4:10).

Ytterligare ett exempel på villaarkitektur från början av 1900-talet. Möjligen har samma ritningar använts för båda husen? Detta hus är mer ombyggt än huset ovan. Hasslarp 2:23.

Egnahem vid Kattarpsvägen uppfört på 1920-talet. Typiskt brant sadeltak och kvadratisk planform. Fasader klädda med eternitskivor (Hasslarp 3:33).

Hasslarp 1:18, Västkustvägen 70.

Hasslarp 3:28, Västkustvägen 50.

Hasslarp 2:27, Väst kustvägen 45.

Hasslarp 3:11.

Hasslarp 2:41, Södra Torggatan 2.

Hasslarp 4:11, Folkparksvägen 6.

Hasslarp 3:8, Lyckåker skola.

Hasslarp 4:26, Väst kustvägen 29.

Hasslarp 2:29, Södra Torggatan 19.

Hasslarp 2:6, Södra Torggatan 7.

Hasslarp 2:43, Lyckåkersgatan 7.

Hasslarp 2:63, Södra Torggatan 5.

Hasslarp 4:15, Folkparksvägen.

Hasslarp 3:5, Väst kustvägen 38.

Hasslarp 4:28, Västkvägen 19.

Hasslarp 3:6, Kattarpsvägen 7.

Hasslarp 3:9, Kattarpsvägen 9.

Hasslarp 3:24, Västkvägen 36.

Hasslarp 3:27, Västkvägen 34.

Hasslarp 3:29, Västkvägen 52.

Folkhemmet: egnahemsbyggande, 1930-1955

Förutsättningar

1928 anammades begreppet *Folkhemmet* av den socialdemokratiska statsministern Per Albin Hansson. Idéerna om folkhemmet byggde på en närmast utopisk uppfattning, att det genom rationell planering och social ingenjörskonst gick att skapa ett mönstersamhälle befolkat av lyckliga medborgare. Bostadsförsörjningen blev en viktig del i uppbyggnaden av folkhemmet. Rationalitet och effektivitet blev honnörsord.

Inom arkitekturen var den grundläggande idén att en byggnad skulle formas helt och hållet utifrån dess praktiska och tekniska funktion. Denna nya stil, i Sverige

benämnd funktionalism eller kort och gott funkis, slog igenom på Stockholmsutställningen 1930 och spred sig därefter över landet. På landsbygden hade funkisen ofta svårt att få fotfäste, men i mer progressiva samhällen brukar man finna några funkishus, så ock i Hasslarp.

I Hasslarp, som inte plågades av trångboddhet och bostadsbrist mer än under betkampanjerna, var det inte aktuellt att bygga rader av lamellhus, annars ett signum för funktionalistiskt bostadsbyggande. Här fortsatte bruket att subventionera egnahemsbyggande även om en del större tvåfamiljsvillor också tillkom vid denna tid. I samband med andra världskriget upphörde bostadsbyggandet nästan helt. Det var väl en anledning till att bruket fick ta saken i egna händer och åter börja bygga i egen regi: 1944 byggdes två villor för betinspektorer. Det var de första tjänstebostäder bruket byggt sedan starten 1896. I slutet av 1940-talet kom bostadsbyggandet igång igen.

Under 1930-talet kom bilismen på allvar till Hasslarp. Den gamla riksvägen passerade samhället och på denna väg ökade bilismen för varje år. Det var ett bra ställe att öppna olika affärs- och serviceinrättningar och ett utmärkt läge för en kombinerad bensinstation och verkstad. I slutet av 1940-talet öppnade Gunnar Johansson en verkstad kombinerad med en Gulfmack i korsningen Västkustvägen-Kattarpsvägen.

Villa på Västkustvägen 24, som inrymde både frisersalong och skomakeri. Fönstren är placerade på hörnet enligt funkisens ideal, men i övrigt är huset uppfört på traditionellt sätt med brant sadeltak.

Gulfmacken vid Västkustvägen.

Karaktäristika

Utpräglade funkishus saknas i Hasslarp, men man finner åtminstone en handfull hus med tydlig karaktär av funkis. Helt plana tak, som var vanligt på funkishus, förekommer inte i Hasslarp. Även de mest moderna hus har försiktigtvis sadeltak eller valmade tak, förvisso med en i jämförelse mycket låg lutning. Huskropparna blir rätvinkliga och fasaderna ofta asymmetriska, eftersom man lät planlösning och rumsdistribution bestämma dörr- och fönstersättning. Hus med helt kvadratisk planform började förekomma under 1920-talet, men blev vanliga under 1930-talet. Detta gav god ekonomi då en centralt placerad murstock kunde värma samtliga rum.

Genom de plana taken och de rätvinkliga huskropparna blir husen något lådliknande, i folkmun skokartong eller margarinlåda. I Hasslarp förekommer en del hus, exempelvis längs Västergatan, med närmast kvadratiske huskroppar och på modern vis fönsterband eller fönster över hörn kombinerat med traditionella, branta sadeltak.

Ett fint exempel på hur olika stilideal smälte samman till något eget: "lantisfunkis".

Byggnaderna placerades en bit indragna från gatulinjen med trädgård på baksidan. Det skulle vara luftigt och ljust. Kontakten mellan ute och inne ökade med stora perspektivfönster, fönsterband, fönster över hörn och stora balkonger. Detaljer som räcken, små runda fönster och terrasser utformades gärna med förebild från fartygsdesign.

Fasaderna är oftast putsade i någon ljus kulör: vitt, ljust gult eller ljust grått. Tegelfasader fortsatte att vara vanliga, även på funkishus. Ett material som blev populärt var eternit, som kunde målas för att mer likna ett putsat hus. Under 1940-talet blev fasaderna mörkare och mer jordfärgade än under 1930-talets modernism. På 1950-talet kom teglet, ofta gult, tillbaka som det vanligaste fasadmaterialet.

Karaktärsdrag att underhålla och vårda

- Förhållandevis plana tak
- Skarpskurna byggnadsvolymer
- Balkonger ovanpå burspråk eller smäckert utformade balkonger
- Slätputsade, ljusa fasader
- Fönster utan spröjs i rad och/eller över hörn, perspektivfönster
- Dörr- och fönstersättning som följer planlösning
- Fler och större fönster i söder, färre och mindre i norr
- Tunna, enkla skärmtak över entréer
- Trädgårdar med tomtavskiljande häckar

Klassificerade fastigheter som har kategoriserats under denna rubrik:

Särskilt värdefull bebyggelse enligt PBL 3:12§

Hasslarp 2:38, Lyckåkersgatan 4
Hasslarp 2:45, Kampanjegatan 12
Hasslarp 2:57, Lyckåkersgatan 3
Hasslarp 4:37, Västkustvägen 31

Byggnader av kompletterande värde enligt PBL 3:10§

Hasslarp 2:39, Lyckåkersgatan 8
Hasslarp 2:40, Lyckåkersgatan 10B
Hasslarp 2:44, Norra Torggatan 19
Hasslarp 2:48, Södra Torggatan 21
Hasslarp 2:49, Lyckåkersgatan 14
Hasslarp 2:50, Lyckåkersgatan 17
Hasslarp 2:75, Norra Torggatan 15
Hasslarp 3:26, Västkustvägen 60
Hasslarp 3:36, Västergatan 9
Hasslarp 3:37, Västergatan 7
Hasslarp 3:38, Västergatan 5
Hasslarp 4:38, Västkustvägen 30

Ljusputsade fasader, flackt, valmat tak och stora fönsterytor är typiskt för 1930-talets funkisinspirerade bebyggelse (Hasslarp 2:40).

Betinspektörsvilla vid Norra Torggatan uppförd av bruket på 1940-talet. De två betinspektörsvillorna kom, troligen monteringsfärdiga, från Svenska Trähus (Hasslarp 2:75).

2-familjsvilla ritad 1938 av arkitekten Axel Carlsson i Malmö. Flackt tak, skarpskurna byggnadsvolymer och fönsterband ger omisskännlig funkisprägel (Hasslarp 2:38).

Egnahem från 1948 vid Kampanjegatan. Merparten av trädgården verkar vara köksträdgård, troligen självklart när huset byggdes men inte så vanligt numera (Hasslarp 2:45).

Även traditionella egnahem med höga sadeltak kunde få fönsterband och fönster över hörn på 1930-talet. "Lantifunkis" (Hasslarp 3:38).

Egnahem från 1949. Det gula teglet kom tillbaka som det vanligaste fasadmaterialet i Hasslarp kring 1950 (Hasslarp 2:48).

Hasslarp 2:57, Lyckåkersgatan 3.

Hasslarp 2:44, Norra Torggatan 19.

Hasslarp 4:37, Västkustvägen 31.

Hasslarp 2:50, Lyckåkersgatan 17.

Hasslarp 2:39, Lyckåkersgatan 8.

Hasslarp 3:26, Västkustvägen 60.

Hasslarp 2:49, Lyckåkersgatan 14.

Hasslarp 3:37, Västergatan 7.

Rekordåren: villor och radhus, 1955-1975

Förutsättningar

Den svenska ekonomin hade stark tillväxt under 1950-talet. Industrin gick på högvarv, bland annat på grund av att Sverige inte drabbats av kriget. 1950-talet blev den svenska välfärdens genombrott. Realinkomsterna ökade och de materiella levnadsvillkoren förbättrades år från år.

Bilen slog igenom och blev snart var man egendom. Detta kom att påverka nya stadsdelars utformning och pendling mellan arbetsplats och bostad började bli en realitet för allt fler. 1963 kom en ny trafikpolitik där målet var att alla landsdelar skulle ha tillfredsställande trafikförsörjning och att det skulle ske till lägsta möjliga kostnad. Därmed försvann förutsättningarna för mycket av den spårbundna trafiken; i Hasslarp upphörde den sista persontågstrafiken den 1 januari 1972.

Stagnationen i byggandet under kriget ledde till omfattande bostadsplanering och funktionsstudier, och efter kriget kunde de nya kunskaperna användas till att bygga det nya välfärdssamhället. Samtidigt styrdes bostadsbyggandet genom en mängd lagar och förordningar. Nyinrättade kommunala bostadsföretag fick ansvara för att bygga bort bostadsbristen och det satsades framför allt på nyproduktion av flerbostadshus. Bostadsstorleken höjdes generellt och standarden ökade med moderna badrum och kök. Tekniska innovationer som el- och gasspisar, kyl- och frysskåp blev allt vanligare. I slutet av 1950-talet introducerades televisionen och telefonin automatiserades. Livet blev bekvämare.

I ett internationellt perspektiv byggdes det förhållandevis många flerbostadshus i Sverige under den här perio-

Flygfoto över Hasslarp med radhusen nederst i bild.

den, kulminerande med det så kallade miljonprogrammet 1965-75 då det byggdes en miljon bostäder. Som ett alternativ till det friliggande småhuset introducerades gruppbyggda rad- och kedjehus under 1950-talet. Med utvecklingen av betongindustrin kom fler och effektivare elementbyggsatser även för småhusbebyggelse. Ungefär hälften av alla småhus producerade med statliga lån under perioden 1955-75 var monteringsfärdiga.

I Hasslarp var det Sockerbruket som i slutet av 1950-talet agerade bostadsföretag och byggde 14 lägenheter i

form av radhus. En ny stadsplan från mitten av 1960-talet stakade ut det fortsatta bostadsbyggandet: kedjehus och villor. Kedjehusen byggdes av bruket medan övriga tomter såldes av kommunen och bebyggdes i slutet av 1960-talet. Det är en homogen bebyggelse av friliggande villor med höga krav på material och kvalitet. Fram till mitten av 1970-talet pågick ett visst bostadsbyggande, huvudsakligen på tomter som "blivit över" inom planlagt område. Sedan sammanslagningen 1971 är det Helsingborgs kommun som svarar för planeringen.

Karaktäristika

1950-talets egnahemsbebyggelse har många likheter med 1940-talets återhållsamma husvolymmer. Lättbetongelement kläddes inledningsvis med gult tegel, men under 1960-talet presenterades det som ett eget fasadmateriäl, ibland i kombination med andra, som eternit eller mexitegel. Olika material, som färgat eller räfflat tegel, panel, eternit, lättbetong användes för att framhäva entréer eller fönsterbröstningar. Byggnaderna uppförde något längre in på tomten än tidigare och ofta i regelbunda rader, som längs Unionsgatan. Bostadshusen kombinerades inte längre med små ekonomibyggnader utan med garage.

Husen byggda på 1950-talet ligger vanligen på en markerad källarvåning, medan 1960-talshusen ligger mer direkt i marknivå utan sockel. Byggnadsvolymer är välproportionerade och något långsträckta. Under perioden dominerar sadeltak, som blev allt flackare under 1960-talet. Dörr- och fönsteröppningar artikulerades under 1950-talet gärna med utkragade skift i tegel, ibland även i avvikande färg. Fem- och sexkantiga fönster förekommer ibland, ofta som badrumsfönster. I slutet av 1960-talet kompletterades det traditionella teglet med mexitegel, som kunde förekomma i något olika kulörer och strukturer.

Betongpannor, mexitegel, rött fasadtegel och fönsterbröstning i vitmålad panel är typiskt för 1960-talets villabyggnad. Trädgårdens ekonomihus har ersatts av ett garage (Hasslarp 4:54).

Karaktärsdrag att underhålla och vårda

- Enkla byggnadsvolymer
- Sadeltak med låg lutning, skorstenar sitter på takfallet och inte inocken
- Hög kvalitet på byggnads- och fasadmateriäl och på utförandet
- Kombination av fasadmateriäl gjorda för att framhäva varandra
- Sparsam artikulering, under 1950-talet i form av utkragade rullskift kring dörrar och fönster
- Formrikedom i ytterdörrar och fönster
- Låga tomtavgränsningar med kalkstensplattor och stolpar
- Vintergröna trädgårdar

Klassificerade fastigheter som har kategoriserats under denna rubrik:

Särskilt värdefull bebyggelse enligt PBL 3:12§

Hasslarp 2:71, Norra Torggatan 12
Sockerfältet 1-6, Unionsgatan 6-16
Sockersmulan 1, Södra Torggatan-Ågatan-Norra Torggatan
Hasslarp 4:61, De två östligste byggnaderna vid idrottsplatsen

Byggnader av kompletterande värde enligt PBL 3:10§

Hasslarp 2:32, Västkustvägen 35
Hasslarp 2:54, Norra Torggatan 21
Hasslarp 2:55, Lyckåkersgatan 16
Hasslarp 2:60, Lyckåkersgatan 18
Hasslarp 2:61, Norra Torggatan 23
Hasslarp 2:65, Kampanjegatan 14
Hasslarp 2:67, Norra Torggatan 8
Hasslarp 3:43, Kattarpsvägen 21
Hasslarp 3:44, Kattarpsvägen 19
Hasslarp 3:45, Västkustvägen 58
Hasslarp 4:41, Unionsgatan 34
Hasslarp 4:42, Unionsgatan 32
Hasslarp 4:43, Unionsgatan 30
Hasslarp 4:44, Unionsgatan 28
Hasslarp 4:45, Unionsgatan 26
Hasslarp 4:46, Unionsgatan 24
Hasslarp 4:47, Unionsgatan 22
Hasslarp 4:48, Unionsgatan 35
Hasslarp 4:49, Unionsgatan 33
Hasslarp 4:50, Unionsgatan 31
Hasslarp 4:51, Unionsgatan 29
Hasslarp 4:52, Unionsgatan 27
Hasslarp 4:53, Unionsgatan 25
Hasslarp 4:54, Unionsgatan 23
Hasslarp 4:55, Unionsgatan 21
Hasslarp 4:57, Kampanjegatan 11
Hasslarp 4:58, Kampanjegatan 13
Hasslarp 4:59, Kampanjegatan 15

Ohlssons Möbelaffär vid Västkustvägen byggde nytt och större i slutet av 1950-talet. Förutom affär fanns ett flertal lägenheter (Hasslarp 2:32).

Vid västra infarten till Hasslarp ligger detta hus, ritat av Johnny Ekström från Helsingborg 1962. Fasaderna i gult tegel dominerade fullständigt som fasadmateriäl i Hasslarp från sent 1950-tal till tidigt 1960-tal (Hasslarp 3:43).

Radhusen i kvarteret Sockersmulan ritades och byggdes av SSA för sina anställda i slutet av 1950-talet. Lägenheterna var på tre rum och kök. Husen står sig väl i jämförelse med mer kända exempel på gruppbebyggelse från perioden.

Kedjehusen vid Unionsgatan var de sista bostadshus som byggdes i brukets regi. Husen uppfördes i slutet av 1960-talet. Lägenhetsstorleken hade ökat till fyra rum och kök (Sockarfältet 1-6).

Norra Torggatan framstår som något av brukats gata. Dit förlades det mesta som de byggde av bostäder, så även denna villa. Huset uppfördes 1961, troligen åt någon chef som tröttnat på att bo i de gamla chefsbostäderna i Bruksparken (Hasslarp 2:71).

Tidstypisk villa med garage. Asymmetrisk dörr- och fönstersättning svarar mot plantösning (Hasslarp 2:65).

Hasslarp 2:54, Norra Torggatan 21.

Hasslarp 3:44, Kattarpsvägen 19.

Hasslarp 2:54, Norra Torggatan 21.

fel? se sida 41

Hasslarp 4:41, Unionsgatan 34.

Hasslarp 2:60, Lyckåkersgatan 18.

Hasslarp 4:44, Unionsgatan 28.

Hasslarp 2:67, Norra Torggatan 8.

Hasslarp 4:46, Unionsgatan 24.

Hasslarp 4:47, Unionsgatan 22.

Hasslarp 4:51, Unionsgatan 29.

Hasslarp 4:48, Unionsgatan 35.

Hasslarp 4:53, Unionsgatan 25.

Hasslarp 4:49, Unionsgatan 33.

Hasslarp 4:54, Unionsgatan 23.

Hasslarp 4:50, Unionsgatan 31.

Hasslarp 4:57, Kampanjegatan 11.

Pendlarorten: katalogvillor och flerbostadshus, 1975-2005

Förutsättningar

Efter den storskaliga satsningen på bostadsbyggande 1965-75 var Sverige i princip färdigbyggt. Nu rådde snarast ett bostadsöverskott. Särskilt hårt drabbades små, ensidiga industriorter som på kort tid byggt för mycket och storstäder som allt för ensidigt satsat på flerbostadshus samtidigt som bostadsidealet försköts mot stugan på landet. Folk längtade ut från staden, tillbaka till rötterna.

Modernismen hade inte kunnat lösa alla problem. En del skulle nog säga att det skapats lika många problem som det lösts. Miljörörelsen växte sig stark. Det var en turbulent tid med oljekriser, en högljudd politisk vänster, arbetslöshet, invandring och ökad internationell konkurrens.

Vid 1970-talets början svarade småhusbyggandet för 25 procent av den totala mängden nybyggnader, kring 1980 hade det ökat till 75 procent. Ekonomiska kriser med stigande inflation gjorde det lönsamt att investera i husköp. Byggbranschens inriktning på monteringsfärdiga villor och ökad konkurrens om köparna liknade allt mer annan varuproduktion, där allt större vikt lades på marknadsföring och säljfrämjande åtgärder. Ökad bostadsyta blev ett säljargument samtidigt som de stora ytorna minskade intresset för genomtänkta planlösningar. Därtill erbjöds villaköparna allt fler tillvalsdetaljer i form av olika tegelsorter och kulörer. Oljekrisen, som för villaägarna innebar ökade uppvärmningskostnader, påverkade inte storleken på villorna, istället utvecklades nya isoleringsmetoder samtidigt som statliga lån gavs för tilläggsisolering.

Utvecklingen under 1980- 90-talen har fortsatt åt samma håll. 1990 uppfördes 98 procent av alla styckebyggda villor som monteringsfärdiga kataloghus. Samtidigt har bostadsöverskottet blivit ett verkligt gissel i vissa orter och rivningar har ibland blivit oundvikligt. Vikande befolkningsunderlag och nedlagda industrier lämnar inget val.

Utvecklingen i Hasslarp liknar i någon mån den som skisserats ovan: efter 1975 har det inte byggts mycket Hasslarp och där så skett har det varit genom förtätning av enstaka hus, eller radhusen som byggdes 1991. Sedan dess har det inte byggts något i Hasslarp, men nu, i mitten av 2000-talet, skisseras nya bostadsprojekt på orten.

Invånarantalet har varit vikande sedan 1970-talet och de som bor kvar är allt äldre. På 1980-talet revs flera av sockerbrukets tjänstebostäder, de flesta hade då stått tomma i många år. Hösten 1992 genomförde sockerbruket i Hasslarp sin sista kampanj. Därmed försvann ortens största arbetsgivare och en stor del av den lokala sysselsättningen. Sedan dess har befolkningen i Hasslarp varit hänvisad till arbetspendling. Bilinnehavet i Hasslarp är över genomsnittet i Helsingborgs kommun och såväl arbetstillfällen som servicemöjligheter är få, vilket väl får ses som typiska kriterier på att Hasslarp blivit en pendlarort. 1994 antogs en detaljplan för västra Hasslarp med syfte att kunna uppföra cirka 50 lägenheter. Lågkonjunkturen gjorde att det aldrig blev något av. Sedan dess har det inte gjorts någon planering i Hasslarp.

Karaktäristika

Influenserna i 1970-talets bostadsbyggande kom dels från medelhavsländerna (tätt och lågt) och USA (villaförorter), dels från svensk tradition (röda trähus). Det var ofrånkomligt att det skulle komma en reaktion på miljonprogrammets storskaliga byggande av strängt modernistiskt utformade flerbostadshus. 1970-talet innebar att man inom arkitektur och formgivning åter kunde blicka tillbaka till historien för inspiration. Med så disparata influenser blev villabyggandet under 1970-80-90-talen mycket heterogent.

Det stora urvalet av färger, fasadmaterial och tillvalsdetaljer i form av murade arkader, burspråk, valmade tak etcetera är typiska för perioden. Under 1980- 90-talen ersattes 1970-talets tegelrikedom av trä- och panelfasader. Kopplingarna till förebilderna inom träbyggnadsarkitekturen är vaga och består ofta av tillvalsdetaljer som förstukvistar, lösa spröjsar, profilerade snickerier, burspråk med mera. I dag uppförs villor i nymodernism parallellt med villor med drag av något slags traditionalism. Under perioden har tomterna tenderat att bli allt mindre där bostadshus och garage upptar en allt större yta.

Karaktärsdrag värda att värda

- Hus direkt på marken, utan sockel
- Byggnadsdetaljer som burspråk, profilerade snickerier, förstukvistar, fuskpröjs etcetera är tidstypiska och karaktäristiska
- Fönster med buktande glas, så kallade "övertrycksfönster", ger karaktär och tydlig tidsprägel

- Sadeltak eller valmade tak, ofta med betongpannor
- Kraftiga takutsprång
- Olika tegelsorter med olika struktur och färg
- Variation av tegelytor och paneltyper i samma fasad
- Generösa garage och/eller bilupställningsplatser

Blåmålade panelfasader har varken lokal eller regional förankring, men är typiskt för 1980-90-talens småhusbyggande (Hasslarp 2:69).

Lika främmande som tidstypiska är rosa panelfasader. Fönster med fuskpröjs ger karaktär. Radhusen i kvarteret Sockerfältet 7 är från 1991 och sedan dess har det inte byggts något i Hasslarp.

Litteratur

Helsingborgs stad, *Arkitekturguide för Helsingborg*, 2005.

Berg, Kristian & Kjell Hansen, *Tre små tätorter*, 1991.

Björk, Cecilia m fl, *Så byggdes husen 1880-2000: arkitektur, konstruktion och material i våra flerhostadshus under 120 år*, 2003.

Byggnaders särdrag: En stilhistorisk handbok 1880-1960, 1995.

Darphin, Jean-Paul, *Sockrets katedraler*, 1993.

Eriksson, Olof, *Kattarpsboken, en sockenkrönika*, 1958.

Femtioalet, Arkitekturmuseets årsbok 1995.

Fransson, Torgny & Jan Fredriksson, *Hasslarp – Filborna: Två hyar i Helsingborg*, 1992.

Hall, Thomas (red), *Rekordåren: en epok i svenskt bostadsbyggande*, 1999.

Hantverket i gamla hus, 1999.

Jonsson, Leif, *Från egnahem till villa: Enfamiljshuset i Sverige 1950-1980*, 1985.

Kulturminnesvårdsprogram för Helsingborgs kommun, Helsingborg 1991.

Ortsanalys för Hasslarp, Stadsbyggnadskontoret i Helsingborg 2004.

Palm Lindén, Karin (red), *Arkitekturprogram: skisser från nordvästra Skåne*, 1999.

Stavenow-Hidemark, Elisabet, *Villabebyggelse i Sverige 1900-1925*, 1971.

Tunander, Britt & Ingemar, *Stickspår till sockerbruket*, 1980.

Winter, Karin, *Hus för folket: En inventering av Folkets Hus och Folkets Park i Malmöhus län*, 1981.

Förteckning över alla klassificerade fastigheter

Särskilt värdefull bebyggelse enligt PBL 3:12§

	sida
Hasslarp 1:4, Sockerbrukets äldsta och centrala delar	29
Hasslarp 1:4, Kontorsgatan 2	29
Hasslarp 1:18, Västkustvägen 70	29
Hasslarp 1:20, Västkustvägen 76	24
Hasslarp 2:21, Norra Torggatan 5	29
Hasslarp 2:27, Västkustvägen 45	29
Hasslarp 2:38, Lyckåkersgatan 4	35
Hasslarp 2:41, Södra Torggatan 2	29
Hasslarp 2:45, Kampanjegatan 12	35
Hasslarp 2:46, Lyckåkersgatan 15	29
Hasslarp 2:56, Norra Torggatan 7	29
Hasslarp 2:57, Lyckåkersgatan 3	35
Hasslarp 2:58, Norra Torggatan 14	29
Hasslarp 2:64, Västkustvägen 41	29
Hasslarp 2:68, Södra Torggatan 4	24
Hasslarp 2:71, Norra Torggatan 12	40
Hasslarp 2:78, Norra Torggatan 17	29
Hasslarp 3:8, Västkustvägen 44	29
Hasslarp 3:11, Västkustvägen 40	29

Byggnader av kompletterande värde enligt PBL 3:10§

	sida
Hasslarp 1:10, Västkustvägen 71	24
Hasslarp 1:11, Västkustvägen 73	24
Hasslarp 1:12, Västkustvägen 75	24
Hasslarp 1:13, Västkustvägen 77	24
Hasslarp 1:14, Västkustvägen 79	24
Hasslarp 2:25, Västkustvägen 37	24
Hasslarp 2:29, Södra Torggatan 19	29
Hasslarp 2:32, Västkustvägen 35	40
Hasslarp 2:39, Lyckåkersgatan 8	35
Hasslarp 2:40, Lyckåkersgatan 10B	35
Hasslarp 2:43, Lyckåkersgatan 7	29
Hasslarp 2:44, Norra Torggatan 19	35
Hasslarp 2:48, Södra Torggatan 21	35
Hasslarp 2:49, Lyckåkersgatan 14	35
Hasslarp 2:50, Lyckåkersgatan 17	35
Hasslarp 2:54, Norra Torggatan 21	40
Hasslarp 2:55, Lyckåkersgatan 16	40
Hasslarp 2:6, Södra Torggatan 7	29
Hasslarp 2:60, Lyckåkersgatan 18	40
Hasslarp 2:61, Norra Torggatan 23	40

Särskilt värdefull bebyggelse enligt PBL 3:12§

(forts)

	sida
Hasslarp 3:28, Västkustvägen 50	29
Hasslarp 3:33, Kattarpsvägen 17	29
Hasslarp 4:8, Folkparken	29
Hasslarp 4:10, Folkparksgatan 4	29
Hasslarp 4:11, Folkparksgatan 6	29
Hasslarp 4:20, Västkustvägen 25	24
Hasslarp 4:26, Västkustvägen 29	29
Hasslarp 4:37, Västkustvägen 31	35
Hasslarp 4:61, Byggnader vid Idrottsplatsen	40
Sockerfältet 1-6, Unionsgatan 6-16	40
Sockersmulan 1, Södra Torggatan-Ågatan-Norra Torggatan	40

Byggnader av kompletterande värde enligt

PBL 3:10§ (forts)

	sida
Hasslarp 2:62, Västkustvägen 39	29
Hasslarp 2:63, Södra Torggatan 5	29
Hasslarp 2:65, Kampanjegatan 14	40
Hasslarp 2:67, Norra Torggatan 8	40
Hasslarp 2:75, Norra Torggatan 15	35
Hasslarp 3:3, Västkustvägen 48	24
Hasslarp 3:5, Västkustvägen 38	29
Hasslarp 3:24, Västkustvägen 36	29
Hasslarp 3:25, Västkustvägen 32	29
Hasslarp 3:26, Västkustvägen 60	35
Hasslarp 3:27, Västkustvägen 34	29
Hasslarp 3:29, Västkustvägen 52	29
Hasslarp 3:36, Västergatan 9	35
Hasslarp 3:37, Västergatan 7	35
Hasslarp 3:38, Västergatan 5	35
Hasslarp 3:40, Kattarpsvägen 11	29
Hasslarp 3:43, Kattarpsvägen 21	40
Hasslarp 3:44, Kattarpsvägen 19	40
Hasslarp 3:45, Västkustvägen 58	40
Hasslarp 3:6, Kattarpsvägen 7	29
Hasslarp 3:9, Kattarpsvägen 9	29
Hasslarp 4:15, Folkparksvägen 14	29
Hasslarp 4:28, Västkustvägen 19	29
Hasslarp 4:35, Västkustvägen 26	29
Hasslarp 4:36, Västkustvägen 21	24
Hasslarp 4:38, Västkustvägen 30	35
Hasslarp 4:41, Unionsgatan 34	40
Hasslarp 4:42, Unionsgatan 32	40
Hasslarp 4:43, Unionsgatan 30	40
Hasslarp 4:44, Unionsgatan 28	40
Hasslarp 4:45, Unionsgatan 26	40
Hasslarp 4:46, Unionsgatan 24	40
Hasslarp 4:47, Unionsgatan 22	40
Hasslarp 4:48, Unionsgatan 35	40
Hasslarp 4:49, Unionsgatan 33	40
Hasslarp 4:5, Västkustvägen 15-17	29
Hasslarp 4:50, Unionsgatan 31	40
Hasslarp 4:51, Unionsgatan 29	40
Hasslarp 4:52, Unionsgatan 27	40
Hasslarp 4:53, Unionsgatan 25	40
Hasslarp 4:54, Unionsgatan 23	40
Hasslarp 4:55, Unionsgatan 21	40
Hasslarp 4:57, Kampanjegatan 11	40
Hasslarp 4:58, Kampanjegatan 13	40
Hasslarp 4:59, Kampanjegatan 15	40
Kattarp 22:1, Västkustvägen 33	24

HELSINGBORG
Bevarandeplanskommittén